

De Vrienden van
de Plantentuin Gent

Zeeuws-Vlaanderen
26 juni 2015

22/8/2015

De Vrienden van de Plantentuin Gent

Driemaandelijks tijdschrift

Jaargang 34 - nr. 3 - september 2015

Inhoud

Bestuur 2015	p. 106
Redactioneel	p. 107
Agenda 2015/2016	p. 108
Themarondleidingen in de Plantentuin	p. 108
Workshop "Botanisch tekenen voor beginners"	p. 109
<i>Clethra alnifolia</i>	p. 110
Verslag Beerlegem - Velzeke & Zeeuws-Vlaanderen	p. 116
Komkommertijd	p. 119
SMC looplijst 2015-07 (deel 1)	p. 121
Aangaande de kuisboom	p. 127
Colofon	p. 130
Lidgeld 2015	p. 131
Opsporingsbericht	p. 131
Plant van de maand (oktober 2015): <i>Colletia paradoxa</i>	p. 132
De vernieuwde SMC: systematische afdeling monocotylen	p. 137
Vegetarische zeetong of Sole Marie	p. 159

Bestuur 2015

Voorzitter

Paul Goetghebeur
Ledeganckstraat 35, 9000 Gent
tel. 09-264 5055
fax 09-264 5073
Paul.Goetghebeur@telenet.be

Secretaris

Ferdinand Cobbaut
Fuchsiastraat 105, 9000 Gent
tel. 0497-848882
Ferdinand.cobbaut@advalvas.be

Penningmeester

Léonard Cobbaut
Willy Maststraat 51, 9032 Wondelgem

Leden

Harald Evrard, 9050 Gentbrugge
Hilde Mortier, 9051 Sint-Denijs-Westrem
Gerda Postelmans, 9940 Evergem
Karel Reusens, 9051 Sint-Denijs-Westrem
Frank Schautteet, 9000 Gent

Website

<http://www.plantentuin-gent.be> (Vrienden)
<http://www.plantentuin.ugent.be> (Plantentuin)
Bezoek en like 'Vrienden van de Plantentuin Gent' op Facebook

Bankrekening: IBAN- BE21 0011 1921 5403 / BIC- GEBA BE BB

De Plantentuin is open:

De tuin en de publiekscassen (Victoriakas, tropische kas en subtropische kas) zijn dagelijks gratis toegankelijk. Tijdens werkdagen kun je er terecht van 9 tot 16.30 u; op zaterdag, zon- en feestdagen van 9 tot 12 u.
De succulentenkas en varenkas zijn open op zondagvoormiddag van 11 tot 12 u.

Titelblad: *Clethra alnifolia*, foto H. Zell, Botanical Garden KIT, Karlsruhe,
Wikimedia Commons

Leden ex officio

Prof. Dr. Paul Goetghebeur
Directeur, Plantentuin

Ing. Chantal Dugardin
Hortulana, Plantentuin
Ledeganckstraat 35
9000 Gent
tel. & fax: 09-264 5073
Chantal.Dugardin@UGent.be

Beste Vrienden,

Sinds het verschijnen van het juninummer is in de Plantentuin een onverwachte bloei uitgegroeid tot een mediahype, en ik heb het inderdaad over Aaron, onze eerste bloeiende Reuzenaronskelk. Deze toch wel zeer mooie plant heeft meer dan 5 000 bezoekers gelokt, en door de livestream kwamen daar nog eens meer dan 31 000 virtuele bezoekers bij, uit meer dan 100 landen.

Er is daarenboven een mooie time lapse samenvatting gemaakt, die nog raadpleegbaar is op www.aaron.ugent.be

Door deze massale belangstelling hebben we ook veel nieuwe bezoekers over de vloer gekregen, een zeer goede zaak voor de Plantentuin, en ook voor onze vereniging omwille van een duidelijke toename van nieuwe leden.

En wanneer bloeit de volgende ? Antwoord : dat is helaas totaal onvoorspelbaar...

Op vraag van onze secretaris wil ik hier een warme oproep doen om uw email adres door te geven aan Ferdinand Cobbaut. We hebben soms belangrijke berichten te melden in verband met activiteiten of uitstappen, en zo kunnen we u snel en efficiënt bereiken. Met onze beste dank !

In dit nummer wordt een eerste deel van de vernieuwde systematische afdeling monocotylen voorgesteld, met een bijgewerkte looplijst, en voorzien van commentaar bij enkele interessante soorten. Ik merk dat ik mij een beetje heb laten gaan, maar ik heb zoveel interessant en waardevol materiaal gevonden. Laat de omvang u niet afschrikken, deze informatie is nog jaren bruikbaar !

Tenslotte, onze laatste uitstap heeft een schitterende culinaire vondst opgeleverd, lees maar even dit nummer door, en ik kan u écht aanraden om dit even uit te proberen...

Hartelijke groeten,
Paul Goetghebeur
redacteur

Agenda 2015

Oktober

Zo 4 10u Gratis rondleiding in de Plantentuin: "Vruchten en zaden"

November

Zo 1 10u Gratis rondleiding in de Plantentuin: "Overlevingsstrategieën"

December

Za 12 14u30 Algemene Vergadering

Agenda 2016

Juni

3 – 5 Tuinreis Jardins - Gärten

Themarondleidingen in de Plantentuin

Gratis rondleiding: zondag 4 oktober 2015 - 10 u: Vruchten en zaden

Zaad of vrucht, naaktzadig of bedektzadig, spore of zaad, doosvrucht of schijnvrucht?

We zoeken een uitweg in deze doolhof!

Gratis rondleiding: zondag 1 november 2015 - 10 u: **Overlevingsstrategieën**

Hoe overleven planten koude- en droogteperiodes? Een overzicht van morfologische aanpassingen.

Workshop "Botanisch tekenen voor beginners"

Deze cursus is gericht naar iedereen die geboeid is door de pracht van de natuur. Elk seizoen biedt zij een rijke variëteit van bloemen, zaden en vruchten waardoor botanisch tekenen nooit saai wordt. In het prachtige kader van de Plantentuin van de Universiteit Gent beginnen we de workshop met een rondleiding en gedetailleerde uitleg over de planten die we gaan tekenen.

Tijdens de tekencursus leren we de basisvorm en contouren tekenen met extra aandacht voor de gebruikstechnieken van het potlood en de techniek van het schaduw leggen.

We werken met een beperkte groep (maximum 10 personen) waardoor een goede persoonlijke begeleiding mogelijk is.

Modaliteiten

Woensdagnamiddag, van 14 u tot 16 u, in de practicumzaal van de Plantentuin, op de volgende dagen :

21 oktober

28 oktober

4 november

18 november

25 november

80 Euro per persoon

Zelf meebrengen naar de cursus : schetsboek, potloden nrs HB, 2B, 5B, kneedgom of gewone gom.

Inschrijven per email : HildeOrye@hotmail.com

Clethra alnifolia

Clethra is het oude Griekse woord voor een Els (*Alnus*). En *alnifolia* betekent: met bladeren zoals die van een Els, wat zorgt voor een wat verrassende naamcombinatie. Maar zo werd het destijds door Linnaeus in zijn *Species Plantarum* (1753) vastgelegd en de naam is ook nu nog altijd geldig. De enige Nederlandse naam voor deze plant is Schijnsels. In het Engels zijn er zeker drie namen te vinden: White Alder, Sweet Pepperbush en Summersweet. White Alder wordt echter eveneens gebruikt voor *Alnus rhombifolia* uit westelijk Noord-Amerika, maar hier gaat het enkel om een struik inheems in de oostelijke kustgebieden van Noord-Amerika. Vandaar soms terug te vinden onder de naam Coastal Sweet Pepperbush. De naam Pepperbush heeft enkel te maken met de vage gelijkenis van de vruchtjes met peperbolletjes. Summersweet is als naam dan wel duidelijker wat betreft de sterke geur van de witte rechtopstaande bloemtuiten in de zomer.

Linnaeus vermeldde de naam *Clethra* al eerder in zijn publicaties die voorafgingen aan de *Species Plantarum: Systema Naturae* (1735), *Genera Plantarum* (1737), *Hortus Cliffortianus* (1737/1738). In zijn *Genera Plantarum* (p. 127, nr. 354) geeft hij bovendien een auteursnaam: "authore clariss. D. Gronovio", wat betekent dat Gronovius wellicht de naam bedacht. Jan Frederik Gronovius (1686-1762) was een Nederlands botanicus, beschermheer van Linnaeus en voorstander van de ideeën van Linnaeus. In 1737-1738 verbleef Linnaeus bij Gronovius in Leiden. Samen bestudeerden ze heel wat herbariummateriaal van nieuwe planten, toen vooral afkomstig uit Amerika. Later, toen Linnaeus terugkeerde naar Zweden, bleven ze corresponderen. Een project waarbij ze zeker samenwerkten was de publicatie van Gronovius' *Flora Virginica*, uitgegeven in twee delen (1739 en 1743). Zoals de titel suggereert ging de inhoud over planten uit de Engelse kolonie Virginia. Het herbariummateriaal dat diende als basis voor dit werk was afkomstig van John Clayton.

John Clayton (1686-1773) vestigde zich rond 1715 in Virginia. Hij had rechten gestudeerd en werd in 1720 klerk van de County Court for Gloucester County, een positie die hij gedurende 53 jaar behield. Hij kreeg belangstelling voor planten door in 1716 deel te nemen aan een expeditie naar de Blue Ridge in Virginia. Daarbij zou hij Mark Catesby (1683-1749) ontmoet hebben die op dat ogenblik zelf in die regio naar planten zocht. Vanaf dan correspondeerden ze regelmatig, maar het was pas vanaf 1734 dat Clayton zelf planten verzamelde en de specimens in 1735 naar Catesby stuurde. Maar via Catesby kwam het plantenmateriaal (gedroogde planten en zaden) in handen van Gronovius. In 1736 en 1737 ging Clayton door met het verzamelen en opsturen van specimens. Met de zending van 1737 stuurde hij bovendien een catalogus in manuscriptvorm met zijn eigen beschrijvingen van de planten die hij gevonden had. Met de hulp van Linnaeus herschreef Gronovius Clayton's nota's om ze in overeenstemming te brengen met de methode van Linnaeus. Wat dus resulteerde in de publicatie van de *Flora Virginica* van Gronovius.

Sommige auteurs bestempelen dit als plagiaat. Maar dat is dan een kwestie van interpretatie, want John Clayton werd hoe dan ook niet genegeerd en zijn bijdrage in de vorm van specimens van Amerikaanse planten werd zeer op prijs gesteld, niet alleen door Gronovius en Linnaeus maar tevens door andere plantkundigen en geïnteresseerde plantenverzamelaars. Zijn naam werd in elk geval in duidelijke kapitalen vermeld op de titelpagina van de *Flora Virginica* van Gronovius, en hij werd in de inleiding van dit werk uitdrukkelijk vermeld. Bovendien werd de naam *Claytonia* bedacht en gepubliceerd door Linnaeus, blijkbaar op voorstel van Gronovius, voor een nieuwe Amerikaanse plant opgestuurd door Clayton. In 1739 ontving hij de *Hortus Cliffortianus* van Linnaeus, waarbij hij kon vaststellen dat heel wat van de Amerikaanse planten die hij opstuurde een naam en beschrijving kregen. Clayton bleef specimens en observaties opsturen naar Gronovius en anderen. Hij begon ook met het samenstellen van een eigen versie van een *Flora Virginica*, maar door omstandigheden werd die nooit gepubliceerd. In 1747 werd Clayton op voorstel van Linnaeus opgenomen in de Zweedse Academie voor Wetenschappen.

In tegenstelling tot John Clayton was Mark Catesby niet van plan om permanent in Amerika te verblijven. Hij ondernam twee exploratiereizen naar Virginia in 1712-1719 en naar Carolina, Florida en de Bahama eilanden in 1722-1726. Zijn belangstelling betrof zowel de flora als de fauna, vooral dan de vogels van de gebieden die hij bezocht. Onderweg verzamelde hij niet enkel specimen, maar maakte ook tekeningen en aquarellen. Tussendoor stuurde hij heel wat gedroogd plantenmateriaal, zaden en levende planten naar zijn contacten in Engeland. Toen hij in 1726 definitief naar Engeland terugkeerde begon hij met de voorbereidingen van de publicatie van zijn *Natural History of Carolina, Florida and the Bahama Islands*. Catesby verzorgde zelf de gekleurde illustraties en het werk verscheen in meerdere afleveringen vanaf 1730. Het titelblad van het eerste volume vermeld echter 1731. Daarin is op p. 66 een afbeelding van *Clethra alnifolia* te vinden in combinatie met een vogel die de naam Cat-Bird of Muscicapa Vertice Nigro kreeg, hoewel later omschreven als Grey Catbird of *Dumetella carolinensis*. De naam *Clethra* komt echter niet voor in de begeleidende tekst, maar *alnifolia* wel in de beschrijvende zin "*Alni folia Americana serrata, floribus pentapetalis albis, in spicam dispositis*". De naam *Clethra* werd pas na 1731 door Linnaeus en Gronovius gepubliceerd.

Interessant is wel de opmerking waarmee Catesby zijn tekst bij deze plaat afsluit: "Flourishes at Mr. Bacon's in Hoxton." Het betreft hier Stephen Bacon, neef en opvolger van Thomas Fairchild (1667-1729). Deze had een plantenkwekerij in Hoxton, met een stevige reputatie wat betreft het opkweken van exotische planten, waarbij heel wat Amerikaanse planten. Catesby werkte samen met Fairchild en Bacon door hen vanuit Amerika zaden te bezorgen, en toen hij terugkeerde naar Engeland bezorgden zijn contacten in Amerika verder nog altijd plantenmateriaal. Op die manier moet ook *Clethra alnifolia* in de kwekerij in Hoxton terechtgekomen zijn en van daaruit verspreid in tuinen. De geraadpleegde auteurs die het aspect introductie vermelden geven meestal als datum 1731. Een voorbeeld hiervan is te vinden in *Arboretum et Fruticetum Britannicum* (1838) van John Claudius Loudon, waarin hij op

p.81 een chronologisch overzicht geeft van introducties van planten in die periode: "From 1731 to 1740, twenty-four trees and forty-five shrubs were introduced. Mr. Stephen Bacon introduced the *Clethra alnifolium*..."

Maar er is meer, want de beschrijvende zin "*Alni folia Americana serrata, flori-bus pentapetalis albis, in spicam dispositis*" vinden we, samen met een afbeelding van de plant al veel eerder in een publicatie van Leonard Plukenet (1642-1706): zijn *Phytographia* (1691) en nadien zijn *Almagestum* (1696). Hij was een arts en plantkundige met een collectietuin in Westminster. In 1690 werd hij aangesteld als Queen's Botanist en tevens Superintendent van de koninklijke tuinen in Hampton Court. Door zijn vele contacten met andere plantkundigen en plantenverzamelaars kon hij een zeer uitgebreid herbarium samenstellen. Terwijl Linnaeus, Gronovius en Catesby in hun werken telkens verwijzen naar Plukenet als bron, en daarbij ook iedere keer die beschrijvende zin citeren, vermeldt Plukenet zelf geen enkele oudere bron. Het lijkt dus alsof Plukenet de eerste was om een afbeelding en korte beschrijving te publiceren van de plant die later de naam *Clethra alnifolia* zou krijgen. Maar de intrigerende vraag hierbij is dan toch waar Plukenet zijn plant vandaan haalde. Zeker is dat hij zelf niet naar Amerika reisde. Was zijn voorbeeld dan een specimen uit zijn eigen herbarium, of misschien een oudere afbeelding? Of zag hij de levende en bloeiende plant in één of andere particuliere collectie? De drie mogelijkheden zijn niet uitgesloten, want de nieuwe Amerikaanse planten kregen in die periode veel belangstelling en kwamen via verschillende wegen in Engeland terecht.

Maar het is niet eenvoudig om dit nu nog met zekerheid vast te stellen. Een eventuele aanwijzing kan gevonden worden in het eerste en tweede volume van zijn *Phytographia* (1691) waar hij in het begin de namen vermeldt van belangrijke personages aan wie hij als eerbetuiging zijn werk opdraagt. In het eerste volume (Pars Prima) is de dedicatie gericht aan Henry Compton, in het tweede volume (Pars Altera) aan Hans Willem Bentinck. Niet toevallig

beiden eveneens verwoede verzamelaars van exotische planten, waarbij zeker ook Amerikaanse planten. Hans Willem Bentinck (1649-1709) was een vertrouweling en vriend van Koning Stadhouder Willem III, beide personen bezaten een rijke botanische collectie in Nederland. Door zijn huwelijk met Queen Mary werd Willem III in 1689 King William III van Engeland. Na de verhuis kreeg Bentinck de titel van 1st Earl of Portland en werd raadsheer en diplomaat in dienst van de koning. Een zeer invloedrijke positie die hij wellicht aangewend heeft bij de benoeming van Plukenet als Queen's Botanist en Superintendent in Hampton Court in 1690. Een groot deel van de plantencollecties die Bentinck en de koning al in Nederland hadden opgebouwd verhuisden mee naar Engeland en werden daar ondergebracht in Hampton Court.

Dus wanneer Plukenet in 1691 zijn *Phytographia* publiceert met een afbeelding van *Clethra alnifolia* (Tabula 115, fig. 1) kan zeker verondersteld worden dat hij zich liet inspireren door deze collecties. Wat dan tevens zou impliceren dat er mogelijks een Nederlandse connectie is. Maar eigenlijk gaat het hier enkel om een vermoeden. Er is immers ook een andere mogelijkheid via de tweede naam aan wie Plukenet zijn werk opdraagt. Henry Compton (1632-1713), bisschop van London met in zijn Fulham Palace aan de oever van de Thames een grote collectie planten, inclusief heel wat afkomstig uit Amerika. Leonard Plukenet kende hem en zijn collectie onder andere via een club in London: de Temple Coffee House Club. Er is niet zoveel geweten over de locatie en de activiteiten van deze club, maar door onderzoek van bewaarde briefwisseling kon men wel een aantal leden opsporen, waarbij dus Plukenet en Compton. Men kan toch wel aannemen dat er tijdens bijeenkomsten heel wat informatie uitgewisseld werd over de nieuwe planten die in Amerika gevonden werden. En dat er af en toe zaden en zelfs opgekweekte planten doorgegeven werden. Maar ook dit spoor vraagt verder onderzoek, want het is helemaal niet zeker dat *Clethra alnifolia* via Compton onder de aandacht van Plukenet kwam. Het verband met Bentinck en Compton biedt suggestie-

ve mogelijkheden, maar het blijft voorlopig een verhaal met veel vertakkingen en vraagtekens...

Bibliografie

Catesby, M. (1731). *Natural History of Carolina, Florida and the Bahama Islands*. Vol.1. London.

Desmond, R. (1977). *Dictionary of British and Irish botanists, etc.* London.

Gledhill, D. (2008). *The names of plants*. Cambridge.

Gronovius, J.F. (1739). *Flora Virginica*. Vol.1. Leiden.

Leapman, M. (2000). *The ingenious Mr. Fairchild*. London.

Linnaeus, C. (1753). *Species Plantarum*. Holmiae.

Loudon, J.C. (1838). *Arboretum et Fruticetum Britannicum*. London.

Plukenet, L. (1696). *Almagestum*. London.

Plukenet, L. (1691). *Phytographia*. Vol.2. London.

Pulteney, R. (1790). *Historical and biographical sketches of the progress of botany in England*. London.

Reveal, J.L. (1992). *Gentle conquest. The botanical discovery of North America*. Washington D.C.

Stafleu, F.A. (1971). *Linnaeus and the Linnaeans*. Utrecht.

Stafleu, F.A. & Cowan, R.S. (1976-1988). *Taxonomic literature*. Utrecht.

Wijnands, D.O. (1983). *The botany of the Commelins*. Rotterdam.

Bernard Symoens

De straatmus en een actieve bij hebben in 2015 reeds 2 prachtige vluchten gehad

1. Beerlegem – Velzeke

Wat een luxe voor de auto-fans! Afspraak op de parking U-Gent Krijgslaan. Paul, steeds bekommerd om de goede organisatie, was zich gaan vergewissen of niemand per vergissing? op de PR Gentbrugge stond, om ons dan in vliegende vaart per taxi te komen vervoegen.

Nog meer... door al de wegenwerken aan het UZ dienden we extra-rondjes te rijden om uiteindelijk in Merelbeke, de weg recht naar Beerlegem te nemen.

Aan het begin van de mooie beukendreef van het kasteel en in de onmiddellijke omgeving van ONS restaurant werden wij opgewacht door Marc Libert (tuinier van onze plantentuin). Het doel van de uitstap was het bewonderen van een tuin waar uitsluitend varianten van Wisteria's worden gekweekt. Marc kan zich daar volledig uitleven. We kregen de kans, onder zijn begeleiding, deze unieke verzameling, aangeplant in een schilderachtig kader, te mogen bekijken.

Een experiment is o.a. het laten klimmen van Wisteria floribunda (langbloemige) <Japan langs een touw in een eik. Er wordt uitgekeken naar het resultaat. De balustrade van de kasteelomheining is begroeid met Wisteria brachybotrys (met brede tros) <Japan "Alba". Mits een voorzichtige aanpak kan men, bij herstelling van de afsluiting, de plant volledig losmaken en terugplaatsen.

De lieve kasteeldame, van het pico-bello onderhouden domein, kwam ons vervoegen. Het was echt een exclusiviteit één plant in zoveel variëteiten te

kunnen bewonderen. Zowel de bloem als de blaadjes zijn zeer decoratief. De Wisteria wordt ook gebruikt voor pergola's en het verfraaien van muren. Honderden nagels kloppen en het spannen van draden is wel een hele klus!

In het Wisterium pronkten o.a. Wisteria brachybotrys "Okayama" - "Showa Beni" - "Shiro Kapitan"; Wisteria floribunda "Double Black Dragon" - A8 Debelder (mooi blad!) - Wisteria sinensis <China "The Bride" - "Soleil" - "Marc's Monster" (=werktitel, geen wetenschappelijke naam; Wisteria macrostachya <Amerika "Abbeville Blue" kan in kleine tuin, zelfs in pot, winterhard.

Als aperitief kregen we een drankje aangeboden in de kasteeltuin. In het restaurant werd ons lekkere stoverij met frietjes opgediend. De groentjes werden gepresenteerd in prachtige design kommetjes. In het gezellig kader en dank zij een tof gezelschap was de sfeer optimaal!

Vervolgens begaven wij ons per car naar Velzeke (de Romeinse nederzetting). Goed gepland!

Uitzonderlijk hadden wij eens regen. Geen probleem, we konden schuilen in het uitgebreide archeologisch museum. Twee gidsen zorgden voor de boeiende rondleiding. Een bezoek, de moeite waard voor jong en oud.

Ja, de eerste uitstap van 2015 was terug crème de la crème.

2 - Zeeuws- Vlaanderen

We vertrokken met een zonnige sfeer, letterlijk en figuurlijk. Een bus VOL (geladen) met Vrienden en als annexe privé wagens, om toch min of meer te voldoen aan de talrijke inschrijvingen. Eénmaal voorbij het mooie gemeentehuis van Kaprijke, genoten we van het rustige polderlandschap, met de typische dijken en daarop de statige bomenrijen. Heel wat aardappel- en tabaks-

velden stonden volop in bloei, gestippelde groen-witte en groen-rose tapijten.

Tijdig bereikten we "Juust wak wou" te Schoondijke. De tuineigenaar startte met een uiteenzetting over het ontstaan van zijn tuin. Intussen kregen we een lekker kopje koffie of thee. Er was zoveel moois te zien. Zijn paradepaardje was de witte tuin.

Wat had het BOERENrestaurant Baeckermat in Westdorpe ons te bieden? Bij onze aankomst stonden reeds enkele rijk gevulde borden als kleurrijke schilderijtjes klaar. Het was allesbehalve "boers", wel smaakvol en meer dan voldoende.

De volgende rit was naar "Hidden Gardens" in Vogelwaarde. Aan de inkom stond een bordje "WELKOM vrienden plantentuin Gent", een fijne attentie! Zijn Engelse naam en de opbouw ervan deden sommigen denken aan een gelijkaardige tuin die we samen bezochten in Engeland. Opvallend was de wegbedekking met schelpen. Het kraakte onder de voeten maar blootvoets erop lopen is toch geen aanrader. Na het lekker middagmaal was 't prieeltje een uitverkoren plek voor een korte siësta, zoals ook bij de volgende tuin. Hier was het eveneens de eigenaar die ons verwelkomde.

Als afsluiter werden wij deze keer begeleid door een elegante, mooi uitgedoste dame, met ROOD gelakte nagels. Haar "te verzorgd" voorkomen, veroorzaakte aanvankelijk bij haar vrienden, bij aanleg van haar tuin, enige twijfel omtrent haar tuincapaciteiten. Al spoedig bleek dat zij zich schromelijk vergist hadden! Haar prestaties waren een weerspiegeling van een aangebo-
ren liefde voor elegantie en fijne smaak.

Al het geplande van de dag, 3 Zeeuwse tuinen, was schitterend! Naar mijn mening was de laatste tuin de kers op de taart.

Komkommertijd

" Komkommertijd is, gelijk uit den aard der zaak volgt, de tijd, waarop deze vrucht wast en rijp wordt; doch dit woord heeft ook eene andere beteekenis, waarbij wij thans een oogenblik willen stilstaan. Men noemt komkommertijd, ook het bepaald, ieder jaar terugkeerend tijdstip, waarin in het een of ander vak van handel, bedrijf of nering minder drukte, minder vertier heerscht, dan gewoonlijk. Bijna iedere handelstak, schier elke betrekking in de maatschappij heeft haren komkommertijd, een tijd, dat deze of gene handelswaren, of voortbrengselen van nijverheid om verschillende redenen minder verbruikt, in minder getale omgezet worden, dan gewoonlijk. (...) Zoo heeft ook de politieke wereld haren komkommertijd; en dit is in ons Vaderland de tijd, waarop de Leden der Staten-Generaal niet zijn vergaderd, en er dus weinig leven in de Staats-brouwerij is."

Politieke komkommertijd, Vlissingsche Courant, 25/08/1845

Waar komt het woord komkommertijd vandaan?

Om u een teleurstelling te besparen: er is geen zeker antwoord.

Het Duitse *Sauregurkenzeit*, een woord uit de 18de eeuw, stond mogelijk model voor de vorming van het Nederlandse *komkommertijd*. Dat is in alle geval wat etymologen een waarschijnlijker verklaring vinden dan dat het een leenvertaling uit het Engelse *cucumber time* zou zijn, door sommige bronnen wel zo vermeld.

Engelse kleermakers (maar dan wel van Duitse afkomst, alweer volgens sommige bronnen) zouden voor de dalperiode in hun werk, die toevallig samenviel met de piekperiode van de komkommeroogst, het woord *cucumber time* hebben gebruikt (ca 1700), later vervangen door *taylor's holiday*.

Beide woorden werden evenwel geen algemeen goed, en verdwenen uit de Engelse taal.

Silly season, zo heet nu de Engelse komkommertijd.

En de Duitsers hebben het tegenwoordig over *das Sommerloch*, het 'zomergat'. De Fransen daarentegen spreken van *la morte-saison*, geen *temps de concombre*, alhoewel het woord *komkommer* aan het Franse *concombre* is ontleend. Ze kennen wel *Le temps des cerises*, maar dat is dan weer een ander verhaal.

De West-Vlamingen? In 't *West-Vlams* zou volgens Wikipedia de komkommertijd de *platte bonentijd* geweest zijn. Maar dat was ruim honderd jaar geleden, zelfs het West-Vlaams is intussen geëvolueerd, toch wat komkommers betreft.

Of zou het woord komkommertijd toch niet origineel Jiddisch zijn?

Deze niet door evidentie ondersteunde vraagstelling is gebaseerd op het bestaan van komkommer- of augurkentijd, niet enkel in talen als het Pools, Hongaars, Tsjechisch of Duits, maar ook in het Hebreeuws (עונת המלפפונים), en dit laatste dan gekoppeld aan het feit dat vele joden kleermakers waren; wie weet.

De voorlopig oudste Nederlandse tekst met het woord komkommertijd is gevonden in het Rotterdamse Patriottenblad: *Het Saturdays Kroegpraatje* van

P I E T.

Og wat zel ik je zegen? eerlyke Luy zellen ummers nooit een sehelmagtig en moorddadige zaak helpen uit voeren, en dus mot de borst wel gauwoken en Verraders in zen belang zoeken te krygen, en ziet die ouwaterse verrader, is dan, mot me maar zeggen, een van je eerste sinjeurs, maar is er van de week ook wat nieuws van de groote Heeren uit den Haag?

K E E S.

Neen daar heb ik niet woul van gehoord, niet, dat doe ik niet, maar, je mot denken, het is, regtevoort, an de komkommertyd, en dan staat alles zoo wat stil, Koosje doet nog wat oly in de lamp.

14 juli 1787:

„Is er van de week ook wat nieuws van de groote Heeren uit den Haag?,”

vraagt Piet hier aan Kees.

(...)

„Neen,” antwoordt Kees, „maar je mot denken, het is, regtevoort [momenteel], in de komkommertyd, en dan staat alles zoo wat stil.”

Overigens, had u al gehoord van de Veluwepoema, of van de stofzuigerslang - een echte slang die in een stofzuiger was gekropen - ?

Dat blijken komkommerdieren te zijn: dieren waarover alleen of vooral in de komkommertijd geschreven wordt.

Zelfs een konijn was al eens komkommerdier, al was het in de kerstperiode.

Zouden er dus ook komkommerplanten zijn vroeg ik me af.

Misschien een tip voor komkommerjournalisten.

Hilde Van Crombrugge

SMC Looplijst 2015-07 (deel 1)

100 Alismatales

SMC 101 Acoraceae, Alismataceae, Butomaceae, Hydrocharitaceae, Typhaceae

	<i>Acorus calamus</i>	Grote kalmoes
waterweegbree	<i>Alisma plantago-aquatica</i> subsp. <i>orientale</i>	Grote
	<i>Butomus umbellatus</i>	Zwanenbloem
	<i>Hydrocharis morsus-ranae</i>	Kikkerbeet
	<i>Sparganium erectum</i>	Grote egelskop
	<i>Stratiotes aloides</i> (m)	Krabbenscheer

SMC 102 Araceae, Hydrocharitaceae

	<i>Stratiotes aloides</i> (m)	Krabbenscheer
	<i>Lemna minor</i>	Klein kroos
	<i>Spirodela polyrrhiza</i>	Veelwortelig kroos

SMC 103	<i>Araceae</i>	
	<i>Sauromatum horsfieldii</i>	
	<i>Arum italicum</i>	Italiaanse aronskelk
	<i>Zantedeschia aethiopica</i>	Witte aronskelk
	<i>Arisaema ringens</i>	
	<i>Arisarum proboscideum</i>	
	<i>Arisaema tortuosum</i>	
	<i>Sauromatum nubicum</i>	
	<i>Sauromatum venosum</i>	Wonderknol
200	<i>Dioscoreales</i>	
SMC 201	<i>Dioscoreaceae</i>	
	<i>Dioscorea villosa</i>	
	<i>Dioscorea tokoro</i>	
300	<i>Liliales</i>	
SMC 301	<i>Alstroemeriaceae</i>	
	<i>Alstroemeria aurea</i>	
	<i>Alstroemeria aurantiaca</i>	
	<i>Bomarea edulis</i>	(volgt)
SMC 302	<i>Melanthiaceae</i>	
	<i>Paris quadrifolia</i>	Eenbes
	<i>Trillium sessile</i>	
	<i>Trillium grandiflorum</i>	
	<i>Veratrum album</i>	
	<i>Anticlea elegans</i>	
	<i>Veratrum oxysepalum</i>	
	<i>Veratrum nigrum</i>	
SMC 303	<i>Smilacaceae</i>	
	<i>Smilax aspera</i>	

	Smilax china var. cordifolia	
	Smilax aspera	
SMC 304	<i>Liliaceae 1</i>	
	Lilium lancifolium	
	Lilium sargentiae	
	Lilium henryi	
	Tulipa albertii	
	Lilium regale	Koningslelie
	Lilium auratum	
	Tulipa linifolia	
	Lilium pardalinum	
	Tulipa neustruevae	
	Lilium leichtlinii var. maximowiczii	
	Lilium henryi	
SMC 305	<i>Liliaceae 2</i>	
	Tricyrtis hirta	Ruige paddenlelie
	Tricyrtis formosana	Taiwanese paddenlelie
SMC 306	<i>Colchicaceae</i>	
	Uvularia grandiflora	
	Colchicum autumnale	Herfsttijloos
	Disporum uniflorum	
400	<i>Asparagales</i>	
SMC 401	<i>Orchidaceae</i>	
	Bletilla striata	
	Pleione formosana	
	Epipactis gigantea	Grote wespenorchis

SMC 402 *Iridaceae*

Olsynium nigricans	
Crocsmia x crocosmiiflora	
Hesperantha coccinea	
Tigridia pavonia	Tijgerbloem
Iris foetidissima	Stinkende iris
Iris oxypetala	
Iris douglasiana	
Iris graminea	
Iris sanguinea	
Iris sibirica	
Iris setosa	
Iris ensata	
Gladiolus murielae	
Crocus vernus	Bonte krokus
Crocus sativus	Saffraankrokus
Crocus tommasinianus	Boerenkrokus
Sisyrinchium californicum	

SMC 403 *Hemerocallidaceae, Asphodelaceae*

Hemerocallis middendorffii	
Hemerocallis longituba	
Kniphofia tuckii	
Bulbine annua	
Asphodeline lutea	Gele asfodeline

SMC 404 *Iridaceae*

Iris pseudacorus	Gele lis (volgt)
is nu nog Pontederia cordata	Moerashyacint

SMC 405 *Asparagaceae, Laxmanniaceae, Ruscaceae*

Convallaria keiskei

Maianthemum species

Liriope *spicata*

Liriope *muscaria*

Reineckea *carnea*

Disporopsis *pernyi*

Ruscus *aculeatus*

Stekelige muizendoorn

Ruscus *hypoglossum*

Huigkruid

Danae *racemosa*

Arthropodium *cirrhatum*

Asparagus *pseudoscaber*

SMC 406 *Agapanthaceae*, *Alliaceae*, *Amaryllidaceae*

Agapanthus *coddii*

Allium *galanthum*

Allium *zebdanense*

Allium *ampeloprasum* var. *babingtonii*

Babington's ui

Allium *neapolitanum*

Allium *sphaerocephalon*

Kogellook

Crinum *americanum*

Narcissus *jonquilla* 'Trevithian'

Jonquille

Galanthus *nivalis*

Sneeuwklokje

Leucojum *aestivum*

Zomerklokje

Leucojum *vernum*

Lenteklokje

Nerine *bowdenii*

Ipheion *uniflorum*

Nectaroscordum *siculum*

Allium *ramosum*

Allium *aflatunense*

SMC 407 *Hyacinthaceae*

Ornithogalum nutans

Ornithogalum magnum

Hyacinthoides hispanica

Spaanse hyacint

Scilla litardierei

Galtonia viridiflora

Puschkinia scilloides

Chionodoxa luciliae

Eucomis autumnalis

Muscari aucheri

Muscari muscarimi

Muskushyacint

Hyacinthus orientalis

Hyacinthus 'Amethyst'

SMC 408 *Themidaceae*

Triteleia laxa

SMC 409 *Aphyllanthaceae*

Aphyllanthes monspeliensis

Bloem-zonder-blad

SMC 410 *Agavaceae*

Camassia cusickii

Anemarrhena asphodeloides

Hosta hypoleuca

Hosta plantaginea

Hosta montana

Anthericum ramosum

Vertakte graslelie

Aangaande de Kuisboom

In de mediterrane afdeling van de plantentuin groeit een ongeveer 2 m hoge struik van Zuid-Europese afkomst, met lange soepele takken, grijs-groene bladeren, sterk geurende violette bloemen, en kleine (3-5 mm diam.), bruin-zwarte, scherp smakende vruchtjes.

Mag ik u voorstellen: *Vitex agnus-castus* L. (*Lamiaceae*), de **Monnikenpeper**.

Er bestaat een al even curieus synoniem: *kuislam*.

Dat levert dus *monnik en peper, kuis en lam*, kortom: een raad-selachtig gezelschap.

De naamgeving ontrafeld

Het genus *Vitex* komt van het Latijn vico en viere = vlechten, en verwijst naar de zeer soepele twijgen waarmee gemakkelijk vlechtwerk kan gemaakt worden; het houdt enigszins verband met ons gezelschap.

Het epitheton *agnus-castus* is evenwel de core business.

De naam verwijst naar de reputatie van de plant en brengt ons bij de oude Grieken die geloofden dat de plant de hartstocht onderdrukte. Diegenen die kuis wilden blijven slapen op de twijgen of op de bladeren. Men zag in de struik een middel tegen overspel.

Agnos (een leenwoord uit het Hebreeuws) was de Griekse naam voor de struik, 'een soort wilg'. Dit woord werd door Plinius foutief overgenomen als *agnus*, en verward met het Latijnse *agnus*, 'lam'. Bovendien werd het Griekse *agnos* nog eens verward met het Griekse *hagnos*, 'kuis'. Omwille van die ver-

warringen, kreeg *agnus* het extra toevoegsel *castus* 'kuis' om te verwijzen naar de struik als middel tegen onkuisheid.

Agnus-castus, letterlijk vertaald: 'kuis lam'. Kuisboom is een verwante vertaling.

Het volstond een mes met een heft van kuisboomhout bij zich te dragen om alle wellustige gedachten te verdrijven. Toch volgens Arnaud de Villanova (12de eeuw).

Uit *Le Livre des simples médecines* (1401-1500) - vrij vertaald - : "Het is genoemd *agnus castus* omdat het de man kuis als een lam maakt en de lusten in toom houdt".

Het Middeleeuwse volksgebruik om de vruchten als *anafrodisiacum* in te nemen levert de connectie met *monnik*. Monniken (én nonnen) kauwden de vruchten om te weerstaan aan seksuele verlangens, en zo gemakkelijker de gelofte van kuisheid na te komen. Ze kweekten de plant in hun kloostertuinen, en van de soepele twijgen vlochten ze ook ceinturen.

De aromatische geur van de plant, aanwezig in alle plantendelen, maar vooral in de vruchten, doet aan peper denken; de scherpe smaak van de vruchtjes eveneens, en samen met bovenvermeld gebruik verklaart het de naam *peper* als tweede deel van de samenstelling *monnikenpeper*.

De plant werd niet enkel als *anafrodisiacum* gebruikt, ze vervoegde de gelederen van de panacees bij Hippocrates, Dioscorides en Galenus. Ze dichtten er allen heel wat genezende eigenschappen aan toe die werden overgenomen in andere geschriften en waarvan het gebruik stand hield tot de 16de eeuw.

Van de middeleeuwen is bekend dat bladeren en bloemen, maar toch vooral de vruchten werden gebruikt: om te regelen, te verzachten, op te wekken, vooral dan urine en menstruatie van de vrouw.

Het anafrodisiacum ontmaskerd

Preklinische studies tonen aan dat de vruchten van *Vitex agnus-castus* moleculen bevatten die binden op dopaminerge receptoren en zo de productie van prolactine (hormoon voor de ontwikkeling van borstklierweesfel en de stimulatie van de melkproductie) remmen. Bijgevolg zouden aandoeningen veroorzaakt door een teveel aan prolactine hiermee kunnen worden behandeld. Er is eveneens een affiniteit voor beta-oestradiolreceptoren.

Toxiciteit, ongewenste effecten en geneesmiddeleninteracties zijn weinig of niet bestudeerd.

Het Europees Geneesmiddelenagentschap keurde in 2011 de vrucht van *Vitex agnus-castus* goed voor het gebruik als geregistreerd kruidengeneesmiddel (fytotherapeutikum):

'Voor het verzachten van de symptomen van het premenstrueel syndroom' op basis van 'Traditioneel gebruik' (= er zijn geen klinische bewijzen van doeltreffendheid en veiligheid, enkel op basis van jarenlang gebruik = minstens 30 jaar waarvan 15 in de EU),
en:

'Voor de behandeling van het premenstrueel syndroom' op basis van 'Goed gestaafd gebruik' (= er is wetenschappelijke evidentie voor de doeltreffendheid en veiligheid van het fytotherapeutikum, en het is minimaal 10 jaar aangevend in de EU).

Sinds januari dit jaar is in ons land voor de laatste indicatie een specialiteit op de markt: *Donnafyta Premens* (Will-Pharma) [*Vitex agnus-castus*, droog extract, comp. 20 mg].

Het *Gecommentarieerd Geneesmiddelenrepertorium* wijst hierbij op het feit dat zonder veel argumenten de vruchten van *Vitex agnus-castus* worden voorgesteld effectief te zijn tegen het premenstueel syndroom, en wijst op de risico's bij inname (zie www.bcfi.be/Folia/Index.cfm?FoliaWelk=F41N06D).

Moet het ons verbazen dat de vruchtjes ook volop als voedingssupplement worden aangeboden? Er mag dan weliswaar geen therapeutische indicatie aan gekoppeld worden, enkel een gezondheidsclaim, maar zoals voor vele andere planten, wordt onder de valse vlag van fytotherapie dergelijke preparaten vlijtig als veelzijdige wondermiddelen aangeprezen en verkocht.

Epiloog

Volgens sommige commerciële websites is *Vitex agnus-castus* dan weliswaar geen anafrodisiacum meer, maar kan het wel gebruikt worden als afrodisiacum.

Of monniken nog gebruik maken van de vruchtjes? Wie weet.

Hilde Van Crombrugge

De Vrienden van de Plantentuin Gent

COLOFON

Driemaandelijks tijdschrift

Jaargang 34 - Nummer 3 - september 2015 ISSN 0777-8821

Redactie en lay-out

Redacteur: Paul Goetghebeur. Coördinator: Karel Reusens.

Aan de samenstelling van dit nummer hebben meegewerkt: Paul Goetghebeur, Bernard Symoens, Straatmus, Hilde Van Crombrugge.

Onze welgemeende dank gaat ook uit naar alle vrijwillige medewerkers die zorgden voor plooi-, kleef-, en transport-activiteiten, die het verschijnen van het vorige nummer mogelijk hebben gemaakt.

© De Vrienden van de Plantentuin Gent, 2015

Overname van artikels is alleen mogelijk ná schriftelijke toestemming van de redacteur.

Lidgeld 2015 (geldig voor een gezin)

Lid 11 euro

Beschermend lid 15 euro

Steunend lid 25 euro

Te betalen op rekening BE21 0011 1921 5403 van de Vrienden van de Plantentuin Gent, p/a Willy Maststraat 51 9032 Wondelgem, met als vermelding "lidgeld 2015" en "naam van het lid".

Wil a.u.b. de naam en het adres van het lid vermelden, indien deze verschillend is van de betalende persoon. Beste dank.

Meerjarig lidmaatschap

Een meerjarig lidmaatschap is mogelijk (inflatie-bestendig!) onder de voorwaarden hieronder beschreven (warm aanbevolen)

Lid, 5 jaar 50 euro

Beschermend lid, 5 jaar 75 euro

Steunend lid, 5 125 euro

Lidmaatschap voor het leven (vanaf 50 jaar)

Lid voor het leven 200 euro

Beschermend lid voor het leven 350 euro

Steunend lid voor het leven 550 euro

Opsporingsbericht

Op zaterdag 25 juli, Gentse Feesten in de Plantentuin, werd iemand beschermend lid van onze vereniging.

Bij vergissing werd het inschrijvingsformulier met zijn naam en adres met hem meegegeven. Voor onze organisatie is hij daardoor een zeer gewaardeerde, maar gezochte onbekende. Wie dit septembernummer op zijn adres niet ontvangen heeft en zich in dit bericht herkent (of de onbekende kent) wordt vriendelijk verzocht contact op te nemen met onze secretaris op nummer 0497-848882

Plant van de Maand (oktober 2015) : Colletia paradoxa

Onze keuze is voor deze aflevering gevallen op een bijzonder architecturale plant, met een zeer sterk imago, en met een zeer onwerkelijke morfologie.

Waar ?

Momenteel kan u deze plant komen bekijken op de Mediterrane helling, pal tegenover het Palmarium. Op deze helling staan twee exemplaren, beide ongeveer even oud (ca 11-12 jaar), maar elk met een andere naam, de ene draagt de naam *Colletia cruciata*, de andere is *Colletia paradoxa*.

Reeds lang was ik aan het zoeken naar verschillen tussen deze twee planten, en dat lukte eigenlijk niet. Naar aanleiding van dit stukje ben ik wat gaan graven in de literatuur, en wat blijkt : er is geen verschil, *Colletia cruciata* (de jongere naam) wordt opgenomen in de synonymie van *Colletia paradoxa* (de oudere naam).

Om zeker te spelen volg ik even de sleutel uit de revisie (Tortosa 1989), en ik kom op een heel eenvoudige en duidelijke manier terecht bij *Colletia paradoxa* :

- antheren (bijna) uitstekend boven de kelk,
 - doornen sterk afgeplat,
- en dat is het dan...

Zijn we nu bij de bewuste planten aangekomen ? Is uw groepje klaar voor een kleine botanische studie ?

Een korte beschrijving

Deze imposante struiken staan voor het grootste deel van het jaar bladloos (de blaadjes zijn sowieso klein en efemeer), waardoor de bladstand dus niet

goed waarneembaar is ? Toch wel, want de okselknoppen van de bladeren zijn uitgegroeid tot flinke zijtakken, en deze (vertikaal afgeplatte, en doornige) zijtakken zijn zeer regelmatig kruisgewijs tegenoverstaand. En zo ontstaat dit buitengewoon strakke patroon, dat zo uit een 3D-printer kan rollen. Op de smalle kantjes van deze platte takdoorn kunnen we vaak nog littekens zien (van afgevalen blaadjes), of jonge knoppen van de bloemen die in de loop van oktober zullen bloeien.

De bouw van de (eerder kleine) bloem is kenmerkend voor de Wededoornfamilie (Rhamnaceae).

Er is een zeer goed ontwikkelde kelk, wit van kleur, en opgebouwd uit 5 grotendeels vergroeide kelkbladen, die samen een urnvormig geheel vormen, met aan de top 5 kleine, vrije, teruggeslagen lobben.

De kroonbladen (die in deze familie vaak klein zijn) ontbreken hier volledig. Afwisselend met de vrije lobben van de kelk zien we 5 meeldraden, de helmdraad gedeeltelijk vergroeid met de kelkbuis, de helmknop min of meer uitstekend boven de kelkbuis. Deze positie is bij de Bloemplanten ongewoon, want meestal alterneren de meeldraden in positie met de kroonbladen. Bij de Rhamnaceae echter staan de 5 meeldraden telkens voor een kroonblad, en wanneer de kroonbladen ontbreken (zoals hier) dan alterneren de meeldraden met de kelklobben.

Diep verborgen in de kelkbuis zien we een dikke, brede nectardiscus, opnieuw een goed Rhamnaceae kenmerk.

Van deze familie zijn onze regio maar twee soorten inheems, Wededoorn (*Rhamnus catharticus*) en Sporkehout (*Frangula alnus*). De familie omvat ca 70 amper bekende genera met ca 1055 soorten, van *Adolphia* tot *Ziziphus*. Enkele soorten van de genera *Berberia*, *Ceanothus*, *Hovenia* en *Paliurus* worden zelden bij ons aangetroffen in tuinen.

Historiek

We danken de naam van het genus aan Philibert Commerson, een Frans botanicus die reeds eerder in ons tijdschrift aan bod is gekomen, naar

aanleiding van een verhaal over de eerste vrouw die een reis rond de wereld heeft gemaakt. Op een herbariumspecimen van een plant behorende tot dit genus had Commerson de nieuwe naam *Colletia* voor een nieuw genus genoteerd, maar zonder beschrijving en zonder verdere publicatie, met andere woorden : een *nomen herbariorum*. Antoine Laurent de Jussieu heeft deze naam opgepikt en in 1789 gepubliceerd in zijn werk *Genera Plantarum*, waardoor deze naam beschikbaar is gekomen voor de botanische wereld.

Waarom *Colletia* ?

Joseph Pitton de Tournefort (1656-1708) was een Frans botanicus met een zeer sterke invloed op zijn tijdgenoten. Hij heeft als eerste duidelijk gewezen op het verschil tussen een genus en een soort. Verder was hij een van de eersten die het probleem van de classificatie van planten met een nieuw en revolutionair systeem kon oplossen, hij gebruikte meer bepaald de kenmerken van de bloemen om gelijkenissen te ontdekken, en met succes. Later zal Linnaeus trouwens veel van zijn uitstekend omschreven genera overnemen.

Philibert Collet (1643-1718) was een tijdgenoot, maar fel tegenstander van Tournefort. Er wordt gesuggereerd dat onze doornige plant naar deze Franse botanicus is genoemd, omwille van het stekelige karakter van zijn verhouding met Tournefort. Maar dat zijn, zoals men weet, geruchten die nergens op berusten.

Waarom *paradoxa* ?

Even rustig lezen, 't wordt ingewikkeld !

Deze geschiedenis start bij Kurt Sprengel, die in 1825 in de 16de editie van *Systema Vegetabilium* twee soorten van het genus *Condalia* (een ander genus uit de Rhamnaceae) opneemt. *Condalia* wordt ondergebracht in de Linneaanse classificatie van de *Pentandria* (vijf meeldraden) en *Monogynia* (één vruchtbeginsel en één stijl).

De eerste soort is *Condalia microphylla* (de typesoort van het genus), en de tweede, nieuwe soort is *Condalia paradoxa*, die sterk afwijkt van de eerste

soort, maar bij gebrek aan een betere oplossing dan toch maar in dat genus wordt ondergebracht. Het blijft wel een paradox...

Colletia microphylla is een doornig struikje met gewone takdoorns, met verspreide bladstand, met kleine blaadjes gebundeld in kortloten, en met vlezig rode vruchten, dus : helemaal anders !

Sprengel heeft het duidelijk moeilijk om deze merkwaardige plant te interpreteren :

"... foliis oppositis decurrentibus crassis rigidis pungentibus, ..."

(met bladeren die tegenoverstaand zijn, aflopend langs de stengel, dik, stekend)

Pas veel later wordt deze soort herkend als een lid van het genus *Colletia*, en in 1946 maakt de Rhamnaceae-specialist Manuel Escalante de correcte, nieuwe combinatie *Colletia paradoxa* (Sprengel) Escalante.

Taxonomie

In de meest recente revisie van het genus worden door Tortosa (1989) slechts 5 soorten erkend.

Colletia hystrix, C tot Z Chili, ZW Argentinië

Colletia paradoxa, met disjuncte populaties in ZO Brazilië, O Uruguay, NO Argentinië, de enige Atlantische soort

Colletia spartioides, endem van de Juan Fernandez eilanden

Colletia spinosissima, Andes van Ecuador tot NW Argentinië

Colletia ulicina, C Chili

Recent hebben twee auteurs (Baltazar de Lima & Giulietti 2014) aangetoond dat de Braziliaanse populatie van *Colletia paradoxa* (sensu lato) duidelijk

verschilt van die uit Uruguay en Argentinië, en zij stellen daarom voor om een zesde soort te erkennen en hergebruiken hiervoor de oude naam *Colletia excelsa* (die in de synonymie van *Colletia paradoxa* was verdwenen).

Symbiose

Nog een laatste woordje over een verborgen eigenschap van *Colletia*.

Met 27 andere genera uit 8 verschillende families in 3 verschillende ordes van de Rosiden heeft dit genus een opmerkelijk kenmerk gemeenschappelijk, een symbiose van de wortels met een bijzondere bacterie.

Deze bacterie met de naam *Frankia alni* behoort tot de actinobacteriën, waarvan *Streptomyces* wel de best bekende zal zijn (de producent van het antibioticum streptomycine).

Deze *Frankia alni* is in staat om de atmosferische stikstof in rhizosfeer chemisch te fixeren, en bij de symbiose komt zo extra stikstof beschikbaar voor de plant.

In onze flora vertonen ook drie soorten dezelfde *Frankia*-symbiose : Zwarte els (*Alnus glutinosa*), Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*) en Gagel (*Myrica gale*), waardoor deze soorten een voetje voor hebben bij het groeien op stikstofarme bodems.

Bibliografie

Baltazar de Lima R. & Giulietti A.M. (2014). Synonymies and typifications of the Rhamnaceae of Brazil. *Acta Botanica Brasilica* 28 (3).

Sprengel K. (1825). *Systema vegetabilium* (ed. 16).

Tortosa R.D. (1989). El genero *Colletia* (Rhamnaceae). *Parodiana* 5 (2) : 279-332.

Paul Goetghebeur

De vernieuwde SMC : systematische afdeling Monocotylen

Inleiding

In de vroege lente van vorig jaar (2014) werd een groot deel van deze systematische collectie grondig heraangelegd (de paden) en heraangeplant (de planten), omwille van een absoluut noodzakelijke aanpassing aan de nieuwe classificatie (APG III 2009). Honderden labels waren gedeeltelijk of volledig fout, en die worden nu geleidelijk vervangen, a rato van onze print- en monter-mogelijkheden.

In de loop van de komende maanden komt dit in orde, daarom deze beknopte gids met suggesties voor een bezoek, met de mogelijkheid om uw waarnemingsvermogen naar een hoger niveau te tillen (ahum, right).

Voor al de oude omschrijving van de Leliefamilie was bijzonder problematisch. Zoals in vele flora's en andere floristische werken van het gematigde noordelijk halfmond werd (wordt ?) deze familie véél te breed omschreven, vermoedelijk om pragmatische redens, maar hier willen we kortaat een einde maken aan deze botanische blindheid.

Vandaar de herverdeling van onze Europese klassieke "Liliaceae" of "Liliales" vertegenwoordigers over zéér verschillende families en meerdere ordes, met de volgende lijst uit een subrecente editie (2004) de Flora van België als voorbeeld van "vertaling" :

genus	familie APG	orde APG	fam Flora	orde Flora
Allium	Alliaceae	Asparagales	Alliaceae	Liliales
Anthericum	Agavaceae	Asparagales	Liliaceae	Liliales

Asparagus	Asparagaceae	Asparagales	Liliaceae	Liliales
Colchicum	Colchicaceae	Liliales	Liliaceae	Liliales
Convallaria	Ruscaceae	Asparagales	Liliaceae	Liliales
Crocsmia	Iridaceae	Asparagales	Iridaceae	Liliales
Crocus	Iridaceae	Asparagales	Iridaceae	Liliales
Fritillaria	Liliaceae	Liliales	Liliaceae	Liliales
Gagea	Liliaceae	Liliales	Liliaceae	Liliales
Galanthus	Amaryllidaceae	Asparagales	Amaryllidaceae	Liliales
Hemerocallis	Hemerocallidaceae	Asparagales	Liliaceae	Liliales
Hyacinthoides	Hyacinthaceae	Asparagales	Liliaceae	Liliales
Iris	Iridaceae	Asparagales	Iridaceae	Liliales
Leucojum	Amaryllidaceae	Asparagales	Amaryllidaceae	Liliales
Lilium	Liliaceae	Liliales	Liliaceae	Liliales
Maianthemum	Ruscaceae	Asparagales	Liliaceae	Liliales
Muscari	Hyacinthaceae	Asparagales	Liliaceae	Liliales
Narcissus	Amaryllidaceae	Asparagales	Amaryllidaceae	Liliales
Narthecium	Nartheciaceae	Dioscoreales	Liliaceae	Liliales
Ornithogalum	Hyacinthaceae	Asparagales	Liliaceae	Liliales
Paris	Melanthiaceae	Liliales	Liliaceae	Liliales
Polygonatum	Ruscaceae	Asparagales	Liliaceae	Liliales
Ruscus	Ruscaceae	Asparagales	Liliaceae	Liliales
Scilla	Hyacinthaceae	Asparagales	Liliaceae	Liliales
Sisyrinchium	Iridaceae	Asparagales	Iridaceae	Liliales
Tamus	Dioscoreaceae	Dioscoreales	Dioscoreaceae	Liliales
Tulipa	Liliaceae	Liliales	Liliaceae	Liliales
Yucca	Agavaceae	Asparagales	Agavaceae	Liliales

Onze selectie

Net zoals bij onze vorige selecties zijn de soorten alfabetisch gesorteerd naar de wetenschappelijke naam, omdat voor veel soorten geen courante Nederlandse

naam beschikbaar is. Hier wordt aan gewerkt, maar het is moeilijk en zéér complex proces ! Wees geduldig, er komt een bruikbaar resultaat, want vanuit de botsing van ideeën komt het licht te voorschijn, is het niet ?

Grote kalmoes, *Acorus calamus* (Kalmoesfamilie, Acoraceae)

In veel wat oudere flora's zal u deze soort terugvinden in de Aronskelkfamilie (Araceae), gebaseerd op de oppervlakkige gelijkenis van de bloeikolf en een spatha-achtig blad. Maar de verschillen zijn veel belangrijker, zowel inzake bloembouw, anatomie, zaadknop, biochemie, etc. Uiteindelijk is ook door DNA-analyse aangetoond dat deze plant niet behoort tot de Aronskelkfamilie, maar de meest basale tak in de evolutie van de Monocotylen voorstelt, in een eigen familie (Acoraceae) en zelfs in een eigen orde (Acorales).

Bij het kneuzen van het blad zal de scherpe geur zeker opvallen (ook een verschil met de bladgeurloze Araceae), en let u ook even op de opvallende dwarse ribbels langs de flanken van het blad.

De soort is inheems in grote delen van Azië en Noord-Amerika, maar is in Europa wellicht ingevoerd (onze populaties zijn triploïd en dus steriel, en het resultaat van clonale vermenigvuldiging).

***Agapanthus coddii* (Agapanthusfamilie, Agapanthaceae)**

Drie nauw verwante families worden vaak verenigd tot één enkele grote familie, met name de Agapanthusfamilie (Agapanthaceae), de Lookfamilie (Alliaceae), en de Narcisfamilie (Amaryllidaceae). Hier in de Plantentuin is de optie genomen om te werken met kleinere en goed herkenbare families, waar dat kan.

Inzake bloemgestel lijken de drie families inderdaad goed op elkaar, schermvormig samengebonden op een niet-bebladerde bloeistengel (= een scapus).

Hier staan de bladeren distich, de plant verspreid geen uiengeur, en de bloem heeft een bovenstandig vruchtbeginsel.

Lookfamilie (Alliaceae)

Nu volgt de bespreking van twee soorten uit de Lookfamilie, die verschilt van de vorige familie door de spiralig geplaatste bladeren, en de zeer kenmerkende uiengeur die bij (quasi) alle soorten aanwezig is.

Babington's ui, *Allium ampeloprasum* var. *babingtonii* (Lookfamilie, Alliaceae)

Aan deze naam hangt weer een mooi stukje botanische en horticulturele geschiedenis vast, interessant om opnieuw te ontdekken.

We starten bij het begin, in 1849, het jaar van de eerste officiële beschrijving van deze plant als *Allium babingtonii* door William J. Borrer (1781-1862).

Deze Britse persoon van (be)goede komaf was een autodidact botanicus en horticulturist. Hij had veel contacten met Charles Cardale Babington (1808-1895), Brits botanicus en archeoloog, die onder andere als professor Plantkunde werd aangesteld aan universiteit van Cambridge in 1861.

Wellicht omwille van hun gemeenschappelijke floristische interesse en jarenlange vriendschap is deze uiensoort naar Babington genoemd. De originele publicatie heb ik helaas nog niet teruggevonden, en evenmin gedigitaliseerd. Deze soort blijkt een endem van de Britse eilanden, die voornamelijk groeit langs kusten, op kliffen, tussen rotsen, op schrale bodem en bij voorkeur onder invloed van de zeebries.

Zoals u kan (of kon ?) zien in de Plantentuin vormt de plant een dicht bloemgestel met rose bloemetjes en daarnaast ook veel broedbolletjes.

Uit de titel van dit stukje kan u afleiden dat deze "soort" niet meer als zodanig wordt erkend, maar is herleid tot een variëteit binnen de soort *Allium ampeloprasum*, de stamvader of de oermoeder van onder andere onze prei.

Kogellook, *Allium sphaerocephalon* (Lookfamilie, Alliaceae)

Deze soort is inheems in ons land, maar beperkt in voorkomen, en daarom een Rode-Lijst soort. Het zeldzame voorkomen heeft natuurlijk te maken met de voorkeur voor droge, zonnige hellingen op kalkrijke bodems.

De soort is wel populair geworden als sierplant en wordt op veel plaatsen te koop aangeboden, als een sierplant-bolgewas. Niet ten onrechte, de compacte bloemgestellen met dieppaarse bloemetjes vormen echt een fraaie verschijning.

***Alstroemeria aurea* (Alstroemeriafamilie, Alstroemeriaceae)**

In deze kleine familie met maar enkele genera is er een zeer opvallend en merkwaardig morfologisch verschijnsel waarneembaar : de bladsteel is over haar lengte 180 ° gedraaid, waardoor de bladschijfonderzijde aan de bovenkant komt te liggen. Er is hiervoor een mooie botanische term beschikbaar, resupinatie, het blad is resupinaat. De tepalen zijn ongelijk, de twee bovenste tepalen van de binnenste krans zijn smaller en opvallend gevlekt, waardoor de bloem duidelijk zygomorf is (= met één symmetrievlak). Tenslotte is er het onderstandig vruchtbeginsel dat later uitrijpt tot een grote doosvrucht, die explosief openspringt en de zaden ver wegslingert.

***Anemarrhena asphodeloides* (Agavefamilie, Agavaceae)**

Dit genus is oppervlakkig wat gelijkend op onze Graslelie, maar eigenlijk is dit de meest basale tak in de Agavefamilie (Agavaceae), terwijl onze Graslelie (*Anthericum*) behoort tot de crown group van dezelfde familie, dus helemaal niet nauw verwant. Het genus telt één enkele soort, afkomstig uit Korea en China, waar ze lokaal wordt gebruikt om slakken te verdelgen. Eigenlijk is het een zeer aparte verschijning met sierlijk blad en in de zomer diepblauwe bloemgestellen. Een onbekend en ondergewaardeerd juweel, die een plaats verdient in uw zonnige tuin.

Bloem-zonder-blad, *Aphyllanthes monspeliensis* (Aphyllanthusfamilie, Aphyllanthaceae)

Een geïsoleerde soort, zonder nauwe verwanten maar door haar nauwe relatie met de Hyacintfamilie (Hyacinthaceae) en de Tritelleiafamilie (Themidaceae) ook behorend tot de brede verwantschapskring van de

Agavaceae. Aan deze plant is een uitvoerige bespreking gewijd eerder in ons tijdschrift waar ze Plant van de Maand was in juni 2013.

***Arthropodium cirrhatum* (Laxmanniafamilie, Laxmanniaceae)**

Deze voor ons quasi onbekende familie kent veel Australische vertegenwoordigers, met genera die wij hier nooit zien, zelfs niet in collecties. Ook in onze Plantentuin is de collectie verder beperkt tot enkele soorten van *Cordylina*, *Eustrephus* en *Lomandra*. Het is moeilijk om de familie morfologisch te herkennen, er zijn (nog) geen duidelijke gemeenschappelijke kenmerken aantoonbaar (maar we zoeken verder!).

Het genus *Arthropodium* is goed herkenbaar tijdens de bloei : aan de voet van de helmknoppen hangen twee lange staarten, volledig bezet met dicht opeengeplaatste opgezwollen haartjes, vaak sterk gekleurd. Mooi !

***Bulbine semibarbata* (Asfodelusfamilie, Asphodelaceae)**

Op deze plaats staat al heel lang een label met *Bulbine annua*, een eenjarige soort uit Zuid-Afrika, met een rozet van frisgroene, buisvormige bladeren, en gele bloemen waarvan de helmdraden zeer dicht behaard zijn. Opvallend bij deze soort zijn de aan de basis gekromde bloeistengels, waardoor de bloei aan de buitenzijde van de rozetten wordt geplaatst.

Maar bij het inspecteren van de planten bij het label zien we een heel andere habitus, ook nog wel een eenjarige plant, maar veel groter, en met rechtopstaande bloeistengels. Maar wat vooral opvalt : de bloem heeft drie kale en drie behaarde helmdraden.

En precies dat laatste detail doet bij mij een lichtje branden (figuurlijk, weet u wel), en na wat zoeken in de databank kom ik uit op een andere soort, *Bulbine semibarbata*. De soortsaanduiding wijst heel duidelijk naar de halve behaardheid, en bij het bekijken van wat plaatjes wordt deze naam bevestigd.

Maar wat is er gebeurd ?

Met Marc Libert heb ik even de situatie bekeken, maar eigenlijk hebben we nog geen verklaring.

Beiden herinneren we ons van vroeger een lage plant, met kromme bloeistengels, wat doet vermoeden dat *Bulbine annua* hier vroeger echt heeft ge-

staan. We zullen de zaak volgend jaar opnieuw bekijken, misschien zijn hier beide soorten gemengd aanwezig, maar groeiend in verschillende seizoenen ? Opnieuw : wait and see...

Zwanenbloem, *Butomus umbellatus* (Zwanenbloemfamilie, Butomaceae)

Een unieke plant uit de Waterweegbree-orde (Alismatales), maar zonder nauwe verwanten, met bijzondere kenmerken, vandaar een eigen familie met slechts één genus en slechts één soort. De soort is inheems over een breed areaal in gematigd Eurazië.

De bladeren staan distich bij de top van een rizoom, elk blad is zeer lang, driekantig op doorsnede en vaak opvallend spiralig krullend naar de top toe.

De bloemen staan schermvormig bijeen op de top van een lange bloeistengel, met een rose kleur. De 6 carpellen staan vrij in een krans in het centrum van de bloem, en elk rijpt uit tot een kokervrucht. Merkwaardig is de plaatsing van de zaadknoppen over het hele binnenoppervlak van de carpellen : een zeldzaam geval van laminale placentatie.

***Camassia cusickii* (Agavefamilie, Agavaceae)**

De naam van dit genus verwijst naar de lokale naam (Shoshone taal) quamash. De soorten zijn niet eenvoudig te onderscheiden, maar alle werden ze op grote schaal gebruikt en verhandeld als bron van voedsel.

Deze planten maken een grote bol, en zijn dus bruikbaar zoals wij onze uien gebruiken. Lange tijd was de verwantschap van dit genus onduidelijk, tot eerder recent de affiniteiten met enkele genera in de Agavaceae konden worden bevestigd.

Deze soort heeft een beperkt areaal in NW Oregon en aangrenzend Idaho.

Herfsttijloos, *Colchicum autumnale* (Herfsttijloosfamilie, Colchicaceae)

Deze planten worden vaak verward met herfstbloeiende krokussen (waarmee ze niet nauw verwant zijn, weer : oppervlakkige gelijkenis). Het onderscheid is nochtans zeer eenvoudig, en is duidelijk zichtbaar bij de meeldraden : 3 bij *Colchicum*, 6 bij *Crocus*.

In de lente heb ik bij verschillende planten de ondergrondse bouw van deze planten bestudeerd, en dat was geen eenvoudige oefening, vooral wegens de compactheid van de structuren. Het verdikte deel wordt vaak aangeduid als een cormus, een wat vage term die nogal uiteenlopende ladingen kan dekken. Mij lijkt het eerder op een verdikte stengel met wat vreemde structuren daaromheen.

Onze plant is dit jaar beginnen bloeien op 5 september.

***Convallaria keiskei* (Muizendoornfamilie, Ruscaceae)**

Ons welbekende Meiklokje (met een areaal van Europa tot de Kaukasus) heeft twee nauwe verwanten, *Convallaria montana* in O Noord-Amerika, en *Convallaria keiskei* in O Azië. De onderlinge verschillen zijn gering en eerder van kwantitatieve aard. De Aziatische soort dankt haar naam aan Ito Keisuke (of Keiske) (1803-1901), een van de Japanse leerlingen/medewerkers van Philipp von Siebold tijdens zijn verblijf op Deshima, het "Nederlandse" eilandje in de haven van Nagasaki.

***Crinum americanum* (Narcisfamilie, Amaryllidaceae)**

Hier is dan de eerste vertegenwoordiger van de Narcisfamilie (Amaryllidaceae), de derde van het trio met de Agapanthaceae & Alliaceae. Hierboven is reeds aangetoond hoe die twee families worden onderscheiden, en ook voor deze Narcisfamilie is het onderscheid zeer eenvoudig waarneembaar : de bloem heeft een duidelijk onderstandig vruchtbeginsel.

***Crocsmia x crocosmiiflora* (Irisfamilie, Iridaceae)**

Vermoedelijk kennen de meeste van onze Vrienden deze plant wegens haar grote populariteit als sierplant in tuinen en ook als snijbloem. Diverse bronnen vermelden dat de gedroogde bloemen (en volgens sommigen ook de gedroogde bladeren) in water gelegd een sterke geur van saffraan afgeven. Even proberen ?

De naam klinkt een beetje gek, nietwaar, letterlijk : een *Crocasmia* met bloemen die op een bloem van *Crocasmia* lijken... De verklaring ligt vanzelfsprekend in de nomenclaturale voorgeschiedenis.

Deze hybride start haar botanisch leven als *Montbretia x crocosmiiflora* Lemoine, gepubliceerd in 1881, dus letterlijk als een *Montbretia* met bloemen die lijken op die van een verwant genus *Crocasmia*. Probleem : het genus *Montbretia* is gepubliceerd door Augustin Pyrame de Candolle in 1803, een jaar na de publicatie in 1802 door William Aiton van het genus *Tritonia*. Later blijkt dat beide genera quasi dezelfde omschrijving hebben, en de jongere naam *Montbretia* wordt dus vervangen door de prioritaire naam *Tritonia*, en onze plant krijgt een nieuwe naam *Tritonia x crocosmiiflora*. De omschrijving van de genera in deze Irisfamilie is lange tijd (en nog wel een beetje) onderhevig geweest aan verwarring en taxonomische vaagheid. Want in 1852 wordt door Jules Emile Planchon een deel van het genus *Tritonia* als een afzonderlijk genus herkend en erkend onder de naam *Crocasmia*, verwijzend naar de saffraangeur. In 1932 maakt Nicholas Edward Brown tenslotte de laatste nieuwe combinatie in *Crocasmia*, omdat naar zijn correct inzicht deze *Tritonia* waarvan de bloemen op een *Crocasmia* bloem lijken, inderdaad écht thuishoort in *Crocasmia*, als *Crocasmia x crocosmiiflora*. Duidelijk ?

***Danae racemosa* (Muizendoornfamilie, Ruscaceae)**

Als borderplant in Plantentuin zal u deze soort op diverse plaatsen ontmoeten, onmiskenbaar door haar wat leerachtige glimmende "bladeren". Met haar nauwste verwanten *Ruscus* en *Semele* (de tribus Rusceae) heeft ze een opvallend gemeenschappelijk kenmerk, de "bladeren" die u meent te zien zijn structureel eigenlijk afgeplatte en bladachtig geworden zijtakjes (= fyllocladium), elk ontwikkeld uit de okselknop van een klein schutblaadje. Men stelt mij vaak de vraag welke redens de plant heeft om dit ongewone gedrag te vertonen, maar ik kan daar geen antwoord op geven.

In tegenstelling tot *Ruscus* en *Semele* worden de bloemetjes niet gevormd op deze fyllocladia, maar eerder gewoon in een terminaal bloemgestel, aan het

uiteinde van elke flinke, nieuw uitgegroeide tak. Bijgevolg, elke tak bloeit éénmalig, maar blijft nadien nog jaren groen.

De zustergroep van dit trio (dat samen de crown group vormt in de familie Ruscaceae) is eerder onverwacht het genus *Dracaena*.

***Dioscorea villosa* (Yamswortelfamilie, Dioscoreaceae)**

De meeste *Dioscorea* soorten vormen bovengronds windende stengels, meestal eerder kortlevend. Deze komen te voorschijn uit een knol (kortlevend of langlevend) of uit een vertakt rizoom (zoals hier). Deze soort heeft een breed areaal in de oostelijke Verenigde Staten, en is daar behoorlijk variabel, maar dit complex is nog niet ontrafeld.

Wanneer een stengel uit de grond komt, dan kijken we bovenop een stengel die in wijzerzin groeit. Wanneer we deze windende stengel wat later bekijken langs haar drager, dan zien we een stengel die aan de voorzijde van de drager naar links groeit, dus linkswindend. Dit is de eerder zeldzame vorm, de meerderheid van de windende planten zijn rechtswindend. Een ander bekend voorbeeld van linkswindende planten is de Japanse blauwereggen (*Wisteria floribunda*).

Grote wespenorchis, *Epipactis gigantea* (Orchideefamilie, Orchidaceae)

Hier is een van de ca. 20 soorten Wespenorchis, en wel de soort met de grootste bloemen, bijna dubbel zo groot als bij de meeste andere soorten, vandaar ook de naam. De plant zelf is niet opmerkelijk groter. Het is een Noord-Amerikaanse soort, die haar areaal heeft in de westelijke staten plus zuidwestelijke delen van Texas.

***Eucomis autumnalis* (Hyacintfamilie, Hyacinthaceae)**

Hier is opnieuw een familie die recent vaak wordt opgenomen in de familie Asparagaceae *sensu lato*, waardoor deze goed herkenbare familie Hyacinthaceae quasi onzichtbaar wordt. Nogmaals, in de Plantentuin hebben we een voorkeur voor kleinere en morfologisch identificeerbare families.

Hoe herkennen we Hyacinthaceae ?

Vooreerst is er de bol, een zeer herkenbaar ondergronds orgaan en aanwezig bij veel monocotylen (maar voor zover mij bekend, niet bij dicotylen ?). Uit deze bol komt een basaal rozet van bladeren te voorschijn, met dan in het centrum een stevige bloeistengel zonder bladeren (= scapus) die bovenaan het bloemgestel draagt.

Dit bloemgestel is gebouwd als een typische tros, dus met een hele reeks gelijkwaardige, gesteelde bloemen, elk uit de oksel van een bractee, en deze bracteeën staan min of meer spiralig rond de bloeias ingeplant. Er is geen topbloem, en de bloeivolgorde is van onder naar boven, dus centripetaal. Bijzonder voor het genus *Eucomis* (letterlijk : met de goed ontwikkelde kuif) is inderdaad het kuifje, dat gevormd wordt door de bovenste bracteeën, die plots veel groter worden, en geen bloem meer dragen. Samen vormen ze een nieuwe scheut die bij overhangen de grond raakt en daar kan wortelen, waardoor clonale voortplanting mogelijk wordt.

***Galtonia viridiflora* (Hyacintfamilie, Hyacinthaceae)**

En dit is een tweede soort van dezelfde familie, die volledig beantwoordt aan de hierboven gegeven beschrijving. De plant lijkt eigenlijk goed op een zeer forse hyacint.

Het genus is Zuid-Afrikaans, vandaar de beperkte (en eigenlijk : onbestaande) winterhardheid, de bollen verhuizen voor elke winter naar een koele serre.

Recent is ook dit genus in stormachtig vaarwater terecht gekomen, en zal wellicht (of toch niet ?) in *Ornithogalum* worden ondergebracht. Voorlopig lijkt mij de argumentatie nog wat slapjes, vooral omdat er nog grote onzekerheid is omtrent de omschrijving van *Ornithogalum* zelf én nog meerdere andere genera in deze familie. Opnieuw : wait and see.

***Gladiolus murielae* (Irisfamilie, Iridaceae)**

Zoals veel gladiolen een plant met Afrikaanse roots, meer bepaald de bergen van Oost-Afrika, van Ethiopië tot Malawi. En opnieuw is dit een voorbeeld van een soort met een bochtige botanische voorgeschiedenis...

De plant start haar carrière in 1844 als *Acidanthera bicolor* Hochstetter, als eerste en dan enige soort van het nieuwe genus *Acidanthera* (letterlijk : met scherpe, in casu zéér toegespitste, helmknoppen). De auteur beseft de verwantschap met *Gladiolus*, maar wijst op volgende verschillen : de bouw van de helmknoppen, de overlans geplooid stempels, en de zéér lange tepaalbuis (bijna 15 cm lang).

In 1973 komt Wessel Marais tot het besef dat deze verschillen veroorzaakt zijn door een verschuiving in bestuivingsstrategie, en verenigt beide genera, terecht zoals nu overduidelijk blijkt. Maar hij heeft een probleem, want er is al een oudere naam *Gladiolus bicolor* voor een andere soort gladiool.

Bijgevolg kan het epitheton *bicolor* niet meer worden gebruikt in het genus *Gladiolus*, en moet een nieuwe naam worden gegeven. Het wordt *Gladiolus callianthus* (letterlijk : fraaie bloem), een mooie en verantwoorde naam want de bloemen zijn écht bijzonder mooi en elegant gebouwd.

Helaas, er was reeds eerder een naam in *Gladiolus* gepubliceerd voor deze soort, naar aanleiding van een tentoonstelling van "nieuwe" planten bij de Royal Horticultural Society door James Kelway Junior, een telg van de beroemde gelijknamige firma, met als grote specialiteit gladiolen. Captain Erskine, de Britse vertegenwoordiger in Gore (ZW Ethiopië) had enkele knolletjes van ter plaatse opgestuurd naar de firma Kelways, en die groeiden in Engeland uit tot een prachtige, voor James Kelway Jr onbekende soort gladiool, die hij dus tentoonstelde en in 1932 beschreef als *Gladiolus murielae*, naar de echtgenote van Captain Erskine, op zijn uitdrukkelijk verzoek.

***Hosta plantaginea* (Agavefamilie, Agavaceae)**

Als er één *Hosta* soort is die ik met volle overtuiging wil aanraden, dan is het deze.

Een krachtige groeier, minder gevoelig voor onze vrienden de slakken, zonbestendig, zomerbloeier, bloemen zeer groot, zuiver wit, en met een duidelijke en aangename geur, vooral naar de avond toe.

Het is een van de weinige soorten die niet uit Japan komen, en het is een van de vier inheemse soorten in China, waarvan drie endemisch, inclusief deze

soort. Haar natuurlijk areaal in China is onduidelijk geworden doordat deze soort ook in China populair is als sierplant en daarenboven gemakkelijk ontsnapt en verwildert.

De naam geeft goed de vorm van het blad weer, als een (reuzen) weegbreeblad.

Spaanse hyacint, *Hyacinthoides hispanica* (Hyacintfamilie, Hyacinthaceae)

Geïsoleerd van onze populaties van Wilde hyacint (*Hyacinthoides non-scripta*) tolereren we hier een pot met Spaanse hyacint. Deze soort veroorzaakt op veel plaatsen problemen door de gemakkelijke hybridisatie precies met de Wilde hyacint, waardoor snel ongewenste hybride populaties ontstaan. In bloei zijn de twee soorten eenvoudig te herkennen, de Wilde hyacint heeft een eenzijdig gekromd bloemgestel met afhangende bloemen, terwijl bij de Spaanse hyacint de bloeias rechtop staat, met naar alle kanten wijzende en min of meer uitstaande bloemen.

Kikkerbeet, *Hydrocharis morsus-ranae* (Waterkaardfamilie, Hydrocharitaceae)

In deze betonbak komen in de loop van de late lente of vroege zomer de sympatieke rozetjes van Kikkerbeet naar boven drijven.

Door de abominabele kwaliteit van de waterkwaliteit in onze Vlaamse sloten is deze soort sterk achteruit gegaan, net zoals tientallen andere waterplanten en evenveel of nog veel meer diersoorten. Onzichtbare, sluipende vervuiling, net zoals in de zeeën en oceanen, of een voorbeeld waarmee we allemaal direct te maken hebben : de lucht die wij inademen. Onze lucht wordt gezien als een gigantische dump waar iedereen gratis van alles mag achterlaten, want het is onzichtbaar. En de opwarming van de aarde is een fabel, de broeikasgassen verdwijnen echt wel vanzelf, nietwaar ?

***Ipheion uniflorum* (Lookfamilie, Alliaceae)**

Een merkwaardige plant uit N Argentinië en Uruguay, die we niet meteen tot de Lookfamilie zouden rekenen, en toch : kneus even een stukje blad, en de uiengeur komt u tegemoet.

De ongewone habitus wordt hier veroorzaakt door het sterk verarmde bloemgestel, hier herleid tot één enkele bloem.

We kunnen deze verarming vergelijken met de bouw van ons Sneeuwkllokje uit de Narcisfamilie. Zowel de Narcis als het Sneeuwkllokje vertonen meestal een sterk verarmd, eenbloemig bloemgestel, terwijl de familie zich laat karakteriseren door een schermvormig, rijkbloemig bloemgestel.

Stinkende iris, *Iris foetidissima* (Irisfamilie, Iridaceae)

Bij het kneuzen van het blad komt een wat ongewone geur vrij, die mij doet twifelen tussen onaangenaam en vreemd, echt stinken doet hij niet (naar mijn mening). Maar de Engelse naam geeft misschien uitkomst : roast beef plant...

De plant is verder weinig opvallend, gewone bladeren, bloemen met flets blauw-paarse tinten, maar in vrucht toont hij zijn sierwaarde. De vrucht springt ongeveer nu open, en toont dan lange rijen met knaloranje zaden, die heel lang blijven liggen op de vruchtkleppen.

***Lilium henryi*, (Leliefamilie, Liliaceae)**

Wanneer u de naam Henry ontmoet, dan moet u terug in de tijd van de grote Engelse exploratoren in China. Dit is maar een van de zeer veel planten die door Henry zijn ontdekt en overgebracht, of naar hem zijn genoemd, in dit geval door John Gilbert Baker in 1888.

In zijn vrij uitvoerige beschrijving valt op dat de bloemkleur wordt beschreven als geel ("perianth yellow"), terwijl bv. in de Flora of China de bloemen heel duidelijk als oranje worden vermeld ("tepals ... orange"). Het is een krachtige groeier, die een groot en wijd vertakt bloemgestel produceert, met grote oranje bloemen waarvan de tepalen teruggekromd zijn. U moet zeker ook even letten op de stijl die niet rechtop staat maar gekromd is zodat de stempel zich in de kring van de helmknoppen bevindt. De helmknoppen bevatten sterk oranje gekleurd pollen, dat even sterke vlekken achterlaat op uw kleren. Naar onze ervaring blijkt deze soort minder gevoelig aan de fratsen van leliehaantjes.

Nectaroscordum siculum (Lookfamilie, Alliaceae)

Tijdens onze uitstappen naar andere tuinen valt deze soort meteen op, en word ik vaak gevraagd naar de identiteit van deze wondermooie en inderdaad ongewone uiensoort.

Voor de bloei staan de bloemstelen strak omhooggericht, omgeven door enkele stevige, witte bracteeën. Tijdens de bloei worden de bracteeën opengescheurd, en de bloemstelen krommen zich zodat de bloemen bloeien in hangende toestand. Na de bloei krommen de bloemstelen terug naar boven en worden ze even stijf als voor de bloei, met uiteindelijk vorming van de opgerichte doosvruchten.

Nerine bowdenii (Narcisfamilie, Amaryllidaceae)

Enkele jaren terug tijdens een vroeg optredende winter hebben we deze planten zien bloeien in een sneeuwlandschap, een onwerkelijk beeld : grote rose bloemen in een sneeuw wit landschap, onvergetelijk !

De bloei verloopt altijd in onze herfst of vroege winter, en het lijkt erop dat deze planten hun bioritme uit hun thuisland hebben omgeschakeld. In Zuid-Afrika ligt de bloeiperiode van maart tot juni, dus in de zuidelijke herfst en winter. Deze anecdotische waarneming is geen bewijs, hiervoor is experimenteel onderzoek met overplantingen noodzakelijk.

Olsynium nigricans (Irisfamilie, Iridaceae)

Wanneer u bij deze plant staat wordt de betekenis van *nigricans* wel zeer duidelijk, de oude delen van de plant worden pikzwart.

Maar over de generische affiniteiten is er lange tijd onenigheid geweest. Dankzij een uitgebreide DNA-analyse is nu klaarheid geschapen, maar we schetsen graag voor u het kronkelige pad dat deze soort heeft gevolgd. We starten in 1864, wanneer Amando Rodolfo Philippi een nieuwe soort uit Centraal Chili beschrijft en meteen in een nieuw genus, als *Susarium nigricans*.

En dan ! In 1877 wordt deze soort ondergebracht in *Solenomelus*, in 1892 in *Symphystemon*, in 1939 in *Phaiophleps*, in 1992 in *Olsynium*, en in 2000 tenslotte in *Sisyrinchium*. Aan u de keuze...

Het gaat hierbij telkens om genera in de nauwe verwantschapskring van *Sisyrinchium*, en zolang de afbakening van *Sisyrinchium* en hun onderlinge relaties niet werden opgehelderd bleef de plaatsing van onze soort aan twijfel onderhevig.

Recent is een zeer degelijke studie verschenen over deze groep genera, en daarin wordt overtuigend aangetoond dat onze soort thuishoort in het genus *Olsynium*, zoals we dus hebben doorgevoerd bij het graveren van labels.

Eenbes, *Paris quadrifolia* (Melanthiumfamilie, Melanthiaceae)

Vele jaren geleden heeft Marc Libert letterlijk een stukje Vlaamse Ardennen geïntroduceerd in de Plantentuin, een klein vierkantje weggenomen uit een bronbos in Roborst. De planten in dat vierkantje zijn blijven groeien en staan nu verspreid op diverse plaatsen in de tuin. De doelsoort was de Eenbes, maar ook rizoompjes van Muskuskruid zijn onbewust mee overgebracht, en het koppeltje staat nog altijd happy in onze collecties.

Tamelijk ongewoon bij monocotyle planten is de viertalligheid van de bloem. De organisatoren van het vierde Monocots Symposium in Kopenhagen (2008) hebben deze bloem als logo gekozen, een fijne vondst !

Stekelige muizendoorn, *Ruscus aculeatus* (Muizendoornfamilie, Rusceae)

Naast het genus *Danaë* (zie hierboven) is dit het tweede genus van de tribus Rusceae.

Het is een in wezen (sub)mediterrane soort, die hier aan de zuidrand van België haar noordelijke arealgrens bereikt.

Hier dragen de afgeplatte takjes (fyllocladia) wel degelijk de bloemen, ongeveer centraal op de fyllocladia.

De bloemen zijn structureel tweeslachtig maar functioneel eenslachtig. Bij de functioneel mannelijke bloemen zijn de meeldraden goed ontwikkeld en de stamper is klein en niet functioneel, en vice versa bij de vrouwelijke bloemen. Het verschil is echter niet zo eenvoudig waarneembaar. Bij de mannelijke bloem zijn de helmdraden sterk verbreed en liggen als duigen van een vat dicht tegen elkaar aan, waardoor ze een vruchtbeginsel simuleren, met aan de top de antheren, die wat op stempellobben lijken. Bij de vrouwelijke bloemen is er dus een zeer gelijkende maar échte stamper, waarop enkele kleine resten van zwak ontwikkelde meeldraden liggen. Een loupe lijkt me een goed idee om dit goed te kunnen bekijken.

Huigkruid, *Ruscus hypoglossum* (Muizendoornfamilie, Ruscaceae)

Ik kan niet aan de verleiding weerstaan om een tweede soort van dit genus op te nemen, waarbij ik vooral verleid wordt door het mooi ontwikkelde tongetje op het fyllocladium.

Dit fyllocladium is dus een afgeplat en bladachtig geworden zijtakje, ontwikkeld uit de okselknop van een bractee. Maar een zijtak bij monocotyle planten draagt als eerste blad een profyl, gericht naar de hoofdas. En laat dat tongetje nu net staan op de plaats waar we een profyl zouden verwachten !

Dus : tongetje = profyl.

Het profyl is van bladnatuur, is een echt blad, en draagt dus evengoed een okselknop. Die is hier inderdaad aanwezig en zelfs goed ontwikkeld tot een meerbloemig bloemgestel.

Wonderknol, *Sauromatum venosum* (Aronskelkfamilie, Araceae)

Herinneringen aan mijn zeer jonge jaren komen naar boven bij deze plant. In de zomer groeiden deze planten buiten in de tuin, en ik herinner mij dat zeer mooie blad. Voor de winter werden de knollen uitgehaald (we hadden toen nog échte winters), en binnen in huis op een koele plek gelegd om te drogen. In de lente kregen de knollen een nieuwe plaats, op een vensterbank in het licht, en dan gebeurde het wonder : uit de knol (zonder aarde, zonder water) kwam ofwel een nieuw blad te voorschijn, ofwel een bloeikolf

omgeven door een prachtig, donker, glimmend blad. Bij het openvallen van dat blad werd de knol tijdelijk buiten geplaatst wegens de werkelijk zware stank, en na zekere tijd werden alle knollen terug in de tuin gezet.

***Sauromatum nubicum* (Aronskelkfamilie, Araceae)**

Een tweede soort *Sauromatum* in de Plantentuin ?

Recent hebben we deze plant ontvangen van een Araceae lover, die ons verzekerde dat we hier iets bijzonder zouden zien. Deze zomer zijn de knollen serieus gaan uitgroeien, tot enkele grote, brede, forse bladeren, maar vooral de bladsteel valt op door het zeer geringe aantal vlekken, geconcentreerd aan de basis. Door beide karakteristieken lijkt de plant inderdaad behoorlijk verschillend van de gewone *Sauromatum venosum* exemplaren. De meeste recente bronnen met ernstige informatie houden het evenwel op een variëteit binnen een variabele soort *Sauromatum venosum* sensu lato.

Omwille van de ongewone kleurpatronen en de zeer forse bouw wil ik toch graag deze plant nog even houden onder de originele naam, het is de eerste keer dat ik zo'n afwijkingen heb waargenomen. Maar het weze duidelijk, er is twijfel !

***Sauromatum horsfieldii* (Aronskelkfamilie, Araceae)**

Een derde soort *Sauromatum* in de Plantentuin !

Ook deze plant is recent ontvangen, maar hier zien we een kleine plant, 20-30 cm hoog, met zeer afwijkende morfologie, een heel apart geval, meteen herkenbaar. Het voetvormig (pedaat) samengesteld blad met 9-11 deelblaadjes staat garant voor de sauromatoïde natuur.

Jonge, verse bladeren zijn groen met een paarsige rand, die mooi en fijn golvend is. Oudere bladeren verkleuren naar purper en dan naar zeer donker purper, en maken met de jonge bladeren een zeer schone compositie in tinten van fris groen naar vieux rose.

De soort is beschreven in 1856 door Friedrich Miquel in het derde volume van zijn *Flora van Nederlandsch Indië*, gebaseerd op een plant verzameld door

Thomas Horsfield in "Java, op den Oengaran". Deze Ungaran is een vulkaan in het noorden van Centraal Java.

Eerst komt er de obligate Latijnse beschrijving, maar dan op het einde lees ik een onverwachte opmerking :

" An a *S. venos. distinctum* ? "

Vertaald : Is deze soort verschillend van *Sauromatum venosum* ? Terwijl hij in zijn beschrijving een hele reeks verschillen opsomt...

Wat meer is, na deze eerste soort in het genus *Sauromatum* volgen, zonder enige uitgesproken of neergeschreven twijfel, soort nummer 2 en 3, respectievelijk *Sauromatum venosum* en *Sauromatum guttatum*, twee "soorten" die nu overal als gelijk worden beschouwd.

***Smilax aspera* (Stekelwindefamilie, Smilacaceae)**

Smilax of Stekelwinde is een vrij groot en wijd verbreid genus met ca. 350 soorten, waarvan helaas veel soorten hier niet of amper winterhard zijn. Bijna alle soorten zijn klimmers, en hiervoor maken ze gebruik van twee ranken die uit de bladsteel ontspringen. Daarnaast zijn de stengels voorzien van stevige stekels, die zeker ook kunnen helpen bij het klauteren over de takken van dragende bomen en struiken. De bladeren hebben prachtige vormen en kleurpatronen, zeer de moeite waard !

Alle soorten die we buiten groeien zijn nazomerbloeiers tot zelfs een heel eind in de herfst. De planten zijn tweehuizig, maar zowel de mannelijke als vrouwelijke bloemen produceren een zeer aangename geur. De vrouwelijke planten hebben wel nog een extra troef, ze vormen vaak rijkelijk aanwezige rode bessen.

Grote egelskop, *Sparganium erectum* (Lisdoddefamilie, Typhaceae)

In dezelfde waterbak als de reeds eerder behandelde Grote kalmoes (*Acorus calamus*) vinden we een tweede waterplant/oeverplant, met een bloeistengel waarop in een rij boven elkaar eerst enkele clusters van vrouwelijke bloemen staan, gevolgd door enkele clusters van mannelijke bloemen. De vrouwelijke

clusters groeien uit tot stekelige bollen door het verharderen van de talrijke stijlen, de mannelijke clusters verdwijnen.

Lange tijd is dit genus apart gehouden in haar eigen familie, maar een vergelijkbaar bloemgesteltype kennen we bij de Lisdodde-soorten, en DNA-analyse bevestigde de grote gelijkenis. Deze twee genera nu zijn verenigd tot één enkele familie onder de oudste naam van de twee, de Lisdoddefamilie (Typhaceae).

Krabbenscheer, *Stratiotes aloides* (Waterkaardefamilie, Hydrocharitaceae)

Nog in dezelfde waterbak en ook in de tweede bak ernaast zien we een échte waterplant, ondergedoken, zwevend, of drijvend, naargelang het seizoen. De plant vormt grote rozetten met stijve bladeren. De bladranden zijn zeer scherp getand, en er is enige gelijkenis met de getande bladrand van een Aloë.

In de vroege zomer komen sommige planten grotendeels boven water, drijvend, en dan worden de bloemen gevormd. De plant is tweehuizig, met andere woorden, de ene plant draagt enkel mannelijke bloemen, een andere plant draagt enkel vrouwelijke bloemen.

Onze planten zijn ooit overgebracht vanuit een populatie in de Damvallei, maar helaas zijn al onze planten mannelijk. Blijkbaar is door clonale vermeerdering (door stolonen en vorming van nieuwe rozetten) een hele reeks rozetten ontstaan, maar de startpopulatie was blijkbaar exclusief mannelijk. Kan iemand van onze Vrienden een vrouwelijk exemplaar bezorgen aan de Plantentuin ? We zullen u eeuwig en een dag dankbaar zijn...

Tijgerbloem, *Tigridia pavonia* (Irisfamilie, Iridaceae)

Kom dat zien, en laat u overtuigen, want deze Mexicaanse soort geeft een onuitwisbaar exotisch karakter aan uw tuin. De bloemen zijn groot, fel

gekleurd, opvallend van vorm, en bloeien slechts één dag, wat wil u nog meer ?

De bloemen staan op een lange, bleke steel, met bovenaan het groene onderstandige vruchtbeginsel. De tepalen staan zoals verwacht in twee kransen, de buitenste zijn groot en breed en vormen samen met de drie binnenste, kleinere, smallere tepalen een brede, diepe donkerrode kom met een gele rand en orangerode flappen. In het midden van de kom rijst een stevige zuil opwaarts, opgebouwd uit de drie buisvormig vergroeide helmdraden met op de bovenrand drie helmknoppen (die naar buiten openen). Samen omgeven ze de stijl met aan de top drie korte stempeltakjes. Als u wil gaan voor een echte zeldzaamheid dan kan ik u van harte *Tigrida van-houttei* aanraden, met dank aan Louis Van Houtte die deze Mexicaanse plant (verzameld bij Iztapalapa en opgestuurd door Benedikt Roezl) met haar zeer ongewone bloemkleur in Gent tot bloei bracht in 1875. De naam publiceerde hij in zijn beroemde *Flore des Serres* met een fraaie plaat t. 2174. Bij de naam staat echter geen beschrijving, waardoor deze naam een *nomen nudum* is, en pas veel later is een en ander correct gepubliceerd, alhoewel weer met een omweg.

Taiwanese paddenlelie, *Tricyrtis formosana* (Lelifamilie, Liliaceae)

Voor de soorten van *Tricyrtis* kan ik eerst en vooral verwijzen naar het septembernummer van 2011, waarin dit genus als eerste Plant van de Maand in ons tijdschrift is opgenomen.

Over het algemeen zijn dit herfstbloeiende juwelen, met een bijzonder "sterke" bloemstructuur, u moet dat werkelijk even van dichtbij komen bekijken, ze bloeien tot aan de eerste vorst (of zelfs daar voorbij).

Ook hier is de naam van het genus goed gekozen, letterlijk : met drie bochels, en die zijn goed waarneembaar aan de voet van de tepalen van de buitenste krans.

***Trillium grandiflorum* (Melanthiumfamilie, Melanthiaceae)**

Onder *Paris quadrifolia* hebben we reeds een genus uit deze voor ons quasi onbekende (en morfologisch moeilijk herkenbare) familie behandeld. Het genus *Trillium* is nauw verwant aan *Paris*, zoals gemakkelijk kan worden waargenomen, maar met een andere talligheid, hier : constant drietallig, terwijl in het genus *Paris* de kransen zijn opgebouwd uit 4 tot veel meer elementen.

Trillium soorten zijn echte bosplanten uit Noord-Amerika en Oost-Azië, met een trage groei, delicate vruchtzetting en kiemingsomstandigheden.

Witte aronskelk, Zantedeschia aethiopica (Aronskelkfamilie, Araceae)

In zijn baanbrekend werk *Species Plantarum* heeft Linnaeus in 1753 het genus *Calla* opgenomen, waarbij hij zoals vaak gebruik maakte van een klassieke Latijnse naam, die hij min of meer arbitrair ging geven aan een van zijn genera.

In dit genus worden twee soorten geciteerd :

1. *Calla aethiopica* L.

2. *Calla palustris* L.

Later is - gelukkigerwijze- *Calla palustris* als lectotype voor het genus aangeduid, waardoor we voor onze inheemse Slangenwortel de naam *Calla palustris* kunnen blijven gebruiken.

Maar dat geldt niet voor de eerste soort, die trouwens helemaal niet nauw verwant is met de tweede soort. Helaas wordt in de handel nog steeds deze oude, zeer taaie naam *Calla* gehanteerd, allemaal de schuld van papa Linnaeus, zo denk ik dan...

Linnaeus had materiaal ontvangen van deze soort, met als aanduiding van de vindplaats "Aethiopia", vandaar de keuze voor het bewuste epitheton. Het natuurlijke areaal van deze soort (en 6 andere soorten) is beperkt tot Zuid-Afrika, alleen *Zantedeschia albomaculata* (blad met witte vlekjes, yes) heeft een areaal dat zich verder naar tropisch Afrika uitstrekt.

Besluit

Om al de boven vermelde redens : van harte welkom in onze vernieuwde afdeling Systematiek Monocotylen. We wensen u veel aangename momenten en interessante waarnemingen tijdens uw verkenning in onze vernieuwde afdeling !

Paul Goetghebeur

Plantentuin

Vegetarische zeetong, of Sole Marie

Op zaterdag 12 september zijn een 40-tal Vrienden op bezoek geweest bij graaf Augustin en barones Marie, op hun landgoed in Oosterzele.

Onze groep is daar uiterst hartelijk ontvangen, door onze charmante gastvrouw en wat later is ook de even charmante gastheer komen aansluiten bij de intussen uiteengewaaierde groep.

Mag ik stellen dat deze kennismaking een diepe indruk heeft nagelaten, door de fijne vriendelijkheid, het fraaie landschap, de zeer interessante groentetuin (met *Ziziphus jujuba* !), en zeker de bijzondere zwarte runderen met hun witte gordel, Belted Galloways, wonderbaarlijk.

Onderweg wandelen we in de groentetuin voorbij een zeer gezond exemplaar van Smeerwortel, waar Marie zeer enthousiast op reageert. Wat blijkt, ze heeft een recept voor deze plant, waarbij de jonge bladeren worden geplukt en klaargemaakt als een vegetarisch alternatief voor zeetong.

Haar advies : pluk de jongste bladeren, wentel ze in een eenvoudig beslag van ei (en eventueel wat room), bestrooi ze aan beide zijden met chapelure, en bak dan kort aan beide zijden op een hevig vuur, et voilà, daar zijn de tongetjes. "Superb !" heb ik opgevangen als beoordeling.

Nu, om eerlijk te zijn en als oud-kustbewoner (met uitgebreide zeetong-ervaring) was ik behoorlijk sceptisch over deze ode. Maar goed, in de keuken wil ik graag experimenteren, en we zullen wel zien.

Enkele dagen later kan ik in de Plantentuin een zestal jonge bladeren oogsten van een Smeerwortel, en op een ochtend wil ik wel graag dit recept uittesten. De bladeren worden gewenteld in wat bio-ei gemengd met soyaroom, peper en zout en wat kruiden, daarna bestrooid met chapelure, en ik leg ze in de hete pan.

En dan gebeurt het wonder, de (oorspronkelijk wat ingerolde, zachte) bladeren beginnen zich te strekken en te vervlakken, ze worden stijf, en in vorm lijken ze dan écht op een zeetong. Maar wat meer is, bij het bakken verkrijgen ze een superkrokante textuur, en dat is precies wat je bij verse en snel gebakken zeetong ook krijgt.

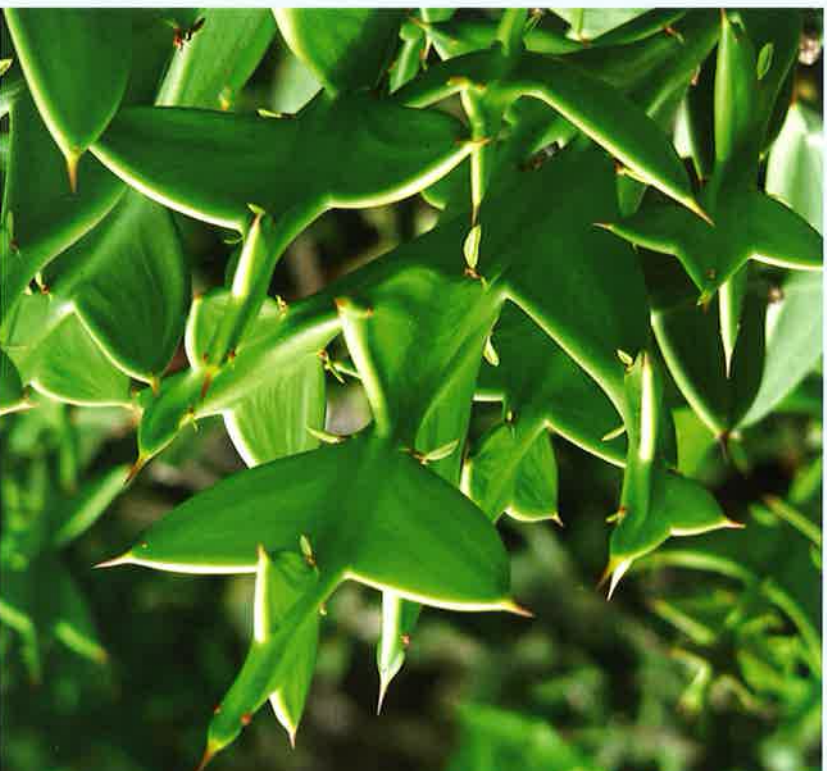
Marie, ik ben overtuigd, en ik wil u van harte danken voor deze aanwinst in mijn culinaire schatkamer.

Paul Goetghebeur

Plantentuin

Plant van de maand

Colletia paradoxa

Driemaandelijks tijdschrift
Jaargang 34 - nr. 3 - september 2015
ISSN - 0777 - 8821
v.u. Paul Goetghebeur
K.L. Ledeganckstraat 35, 9000 Gent

Afgiftekantoor Gent 1
Erkenningsnummer P 608175

België-Belgique

P.B

3/6124

9000